

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А   ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

9 771819 161008

МАЛАЯ КАНСТЫТУЦЫЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСІ

Канстытуцыйны закон
Рэспублікі Беларусі «Аб систэме
і паўнамоцтвах органаў
дзяржаўной улады, а таксама
органаў мясцовага
самакіраванья»

(праект)

МЕНСК
2007

Дэмакратычная
апазыцыя падрыхтавала
праект Малой
Канстытуцыі на
пераходны пэрыяд.
Галоўныя зъмены
датычаць выбарчага
заканадаўства, падзелу
функцый між галінамі
ўлады. Яны
адпавядаюць практыцы
эўрапейскіх краінаў.
Прапануем гэты
дакумэнт уваже
грамадзкасці.
Старонка 3.

У НУМАРЫ

Мілінкевіч дае шанец

Рэгістрацыя Руху «За
свабоду» як індыкатар
дэмакратызацыі краіны.
Старонка 9.

Дзень Быкава

Рэпартажы зь Менску і з
Бычкоў. Старонка 11.

Сідорскі заяўлі аб правале замежнагандлёвых паказчыкаў

...які абясцэніў іншыя
дасягненыні эканомікі за
студзень-травень.
Старонка 12.

Што мяняць спачатку: начальства ці съцяг?

Такая спрэчка ўсчалася між
беларусамі й літоўцамі
падчас сумеснай вандроўкі
на Вяльлі, па сълядох
экспедыцыі графа
К. Тышкевіча. Старонка 16.

люстра дзён

Дэмарш
Мандэльсона 9

Мілінкевіч
дае шанец 9

Прэмія Ластоўскага
матэматыку, мэдыку
і кліматолягу 9

Бывай, Сэвэрын 10

Дзень Быкава 11

Сыціла: Мінадукацыі
хоча вярнуць мову ў
ВНУ, «Рэспубліка»
прабачылася перад
каталікамі, новы пасол
Вялікай Брытаніі,
парламент захаваў
разъмеркаванье 10

гаспадарка

Дажынкі
пад пагрозай 12

Прэм'ер міністар
заявіў аб правале
замежнагандлёвых
паказчыкаў 12

Цягам году мусіць
прыватизаваць
цэнтрычныя
заводы 12

хроніка

Малітва за права
малітвы, Казуліна
пазбавілі сустрэчы зъ
сям'ёй, Дашкевіч
адсядзеў палову
тэрміну... 13

камэнтары

Аляксандар
Класкоўскі.
Працьверазеньне 9

Аляксандар
Класкоўскі.
Скасавалі мёртваму
прыпаркі 10

Віталь Тарас.
Капітальны рамонт .. 14

культура

Што мяніць
спачатку:
мову ці сцяг? 16

Які твор беларускай
літаратуры варта
экранізацаў? 18

Дзядзька Антось
зноў у Вільні 20

мы самі

Дзякую 17

аб усім патроху

Бясплатныя візы
ў Літву застануцца,
Загінуй самы
знакоміты альпініст
Беларусі, Новыя
правілы ўвозу
грошай у ЭЗ,
Беларускі
Ракфэлер... 21

дыскаграфія

N.R.M.,
«beZ bilet»,
«Атлянтыка» 29

дзе варта быць

Будслаўскі фэст,
Купальле,
Беларускі
фэстываль
у ЗША,
«Жыгімонт Ваза»,
кінафармат «4x4» 30

ІДАМУХАРЫ

КАМЭНТАР РЭДАКЦЫІ**Парушэнье абмену рэчываў**

Дыпляматыя апазыцыі можа і павінна змагацца за
вяртанье прэфэрэнцый. Камэнтар Рэдакцыі.

Рашэнье прынятае. Беларусь пазбылася
прэфэрэнцый у гандлі з Эўрасаюзом.

Гэта азначае, што ЭС ня лічыць пагрозу
далучэнья Беларусі да Расеі рэальны. Ён ня
бачыць бяды ў дадатковай пераарыентацыі
беларускіх гандлёвых патокаў на Расею.

Эўрасаюз верыць у метагоднасць мэтаду
санкцый. ЭС лічыць магчымым зъмяніць уладу ў
Беларусі і не выключае хуткай дэстабілізацыі
еканамічнай сітуацыі. Пры гэтым ЭС прыйшоў да
разуменя, што лукашэнкаўцы рэагуюць толькі на
фінансавыя аргументы. І мяркуе, што Лукашэнка
ня будзе бясконца павялічваць сваю залежнасць
ад Масквы. Міжнароднае прафсаюзнае і
праваабарончае лобі ўплывае на Брусэль у
пытаныні Беларусі ў большай ступені, чым у
пытаныні, скажам, Узбэкістану, што тлумачыца
меншым уплывам бізнес-групаў, у Беларусі
непрысутных.

Санкцыі — гэта матэрыялізаванае непрыманыне
эўрапейцамі самае натуры беларускага рэжыму. Як
сказаў пасол Бэнэт, яны хутчэй з плоскасці
псыхалагічнай, а не практычнай.

Расея кіравалася зусім іншымі матывамі, касуочы
свае гандлёвия прэфэрэнцыі з пачатку гэтага году.
Дамову аб зыняцці бар'ераў у гандлі лабіравалі
якраз прамысловыя групы. Пры гэтым у знак
падтрымкі палітычнага курсу Москва захавала
істотныя энэргетычныя прэфэрэнцыі, узамен за
«Белтрансгаз».

Непасрэдныя эканамічныя страты ад рашэння ЭС
будуць невялікі. Закрануты беларускі экспарт у
памеры прыкладна 400 млн ёўра, дык страты
дзяржаўнага бюджету, імаверна, не перавысяць
10—20 % ад гэтай сумы. Гэта не сымяротна. Такія
неістотнасці не дадуць імгненнны палітычны
эфект. Аднак яны, нібы, парушэнье абмену
рэчываў, будучь уплываць на арганізм беларускай
еканомікі. Калі парушэнье акажацца зацяжным,
ягоны эфект будзе выключна нэгатыўным.

Беларусь мае патрэбу ў эўрапейскім рынку,
прычым ня толькі для нафтапрадуктаў, а ўсё
больш для хіміі, харчовых прадуктаў, тэкстылю.
Між тым без прэфэрэнцый мы будзем заўжды
прайграваць канкурэнтам з суседніх краінаў.

Санкцыі адштурхоўваюць Беларусь ад
эўрапейскага рынку, а эўрапейскіх інвестараў —
ад Беларусі.

У нацыянальных інтэрэсах Беларусі — змагацца за
вяртанье прэфэрэнцый. Дыпляматыя апазыцыі
можа і павінна падключыцца да вырашэння гэтай
задачы. У гэтым бачыцца палітычны шанец для яе.

Малая Канстытуцыя

Малая Канстытуцыя — гэта дакумент, які дзейнічае ў пераходныя пэрыяды. Напрыклад, у часе пераходу краіны ад дыктатуры да цывілізаванага грамадзкага ладу. У Польшчы было аж трох такіх Канстытуцыі, паводле Малой Канстытуцыі жыве зараз Ізраіль. Для Беларусі гэткую «Канстытуцыю на вырост» прыняў 26—27 траўня Кангрэс дэмакратычных сілаў.

Распрацавала яе група экспертаў у галіне канстытуцыйнага права. Сярод іх быў і былы ссыпкер Вярхоўнага Савету Мечыслаў Грыб, пад чыёй рэдакцыяй прымалася першая Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 г.

«Малой» Канстытуцыя завенцда, бо ня поўная. Там няма разъдзелаў «вялікай» Канстытуцыі, якія, на думку распрацоўшчыкаў, адпавядаюць нормам міжнароднага права. Зъмены закранулі выбарчае заканадаўства, разъмежаваныне функцыяў між галінамі улады. Чым яшчэ Малая Канстытуцыя розыніца ад дзеяніяў? Адказваюць складальнікі.

**Парламэнт:
Рада замест Савету; адна
палата; 50% па партыйных
списах; цяжэй «адстаяўка»**

Мечыслаў Грыб, былы ссыпкер Вярхоўнага савету (1994—96): «У парламэнтні зь сёньняшняй Канстытуцыі ўнесены істотныя зъмены ў пытаныні дзяржаўнага будаўніцтва. Павялічваюцца права ўраду і парламэнту. Парламэнт будзе называцца Вярхоўная Рада, як ва Украінцаў. Разглядаўся варыянт наконт Вышэйшага сойму, аднак быў адкінуты.

Таксама мы заклалі ў Малую Канстытуцыю новы падыход да фармавання парламэнту. Цяпер выбары будуть праходзіць па мажарытарна-прапарцыйнай систэме. 50% дэпутатаў будуть абрацца па мажарытарнай систэме, а другая палова — па партыйных списках. Зрабіць адразу прапарцыйную систэму немагчыма: у частцы беларускіх рэгіёнаў няма адпаведных партыйных структур.

Прэзыдэнту будзе цяжэй адправіць у адстаяўку парламэнт. Напрыклад, калі ён уносиць на галасаванье ў Раду кандыдатуру прэм'ер-міністра, парламэнт можа адхіліць яе двойчы. Пасля Рада мусіць унесці сваю кандыдатуру, калі і яе не зацвердзяць, прэзыдэнт можа адправіць парламэнт у адстаяўку.

Быў варыянт і наконт таго, што Бела-

русь мусіць стаць парламэнтскай рэспублікай, але мы палічылі, на пераходным этапе пасада прэзыдэнта неабходная.

Урад:
**справаздачнасць перад Радай;
канстытуцыйны кантроль замест
«вэртыкалі»**

Валеры Фадзееў, былы намеснік старшыні Канстытуцыйнага суду: «Савет міністраў мусіць быць найвышэйшим органам дзяржаўнай улады ў краіне, так закладзена і ў Малой Канстытуцыі. Саўмін будзе рабіць справаздачы па зробленай працы перад парламэнтам. Прыйзначаць прэм'ера будзе парламэнт па прапанове прэзыдэнта. Астатні кабінэт будзе прапаноўвацца прэм'ерам.

У Малую Канстытуцыю ўнесенае і пытаныне недаверу да ўраду. Калі парламэнт вырашаў, што ўрад ня справіўся з праграмай цалкам і з асобным пытаннем (скажам, бюджetu), парламэнт мае права адправіць урад у адстаяўку.

У Малой Канстытуцыі мы адмовіліся ад прэзыдэнцкай вэртыкалі, якая існуе сёньня ў Беларусі. Праўда, будзе пасада ўпаўнаважанага ад ураду ва ўсіх тэрытарыяльных адзінках краіны. Ён ня будзе ўмешвацца ў справы мясцовай улады, а толькі сачыць за выкананьнем канстытуцыйных нормаў».

Прэзыдэнт:
**застаецца; не прымае дэкрэты;
не прызначае чыноўнікаў;
кансалідуе грамадзтва**

Гары Паганяйла, праваабаронца: «Паўнамоцтвы прэзыдэнта істотна паменшаныя. Асабліва аблежаваныні тычацца заканадаўчай улады, яе прэзыдэнт пазбавіцца цалкам. Разам з тым застанецца фігурай знакавай у палітычным жыцці. Напрыклад, ён будзе галоўнакамандуючым войскай. Рашэнні наконт прызначэння вышэйшага чынавенства прэзыдэнт прымае ня будзе. Сёньня ж прэзыдэнт прымае 98% такіх рашэнняў.

Гістарычны досьвед суседніх краінаў падказвае, што цалкам адмаўляцца ад пасады прэзыдэнта немэтазгодна. Прэзыдэнт мусіць заставацца кансалідуючай сілай у грамадзтве. Найбольш падыходзячай формай кіраванья для Беларусі зьяўляецца парламэнтска-прэзыдэнцкая рэспубліка. Яе асновы і былі закладзены ў Малую Канстытуцыю».

**Выбары і мясцовая ўлада:
меншыя акругі; меней подпісаў
за рэфэрэндум; скасаванье
раёнаў; самастойнасць
мясцовых саветаў**

Сяргей Альфер, юрист: «У парламэнце будзе 260 чалавек, больш чым цяпер. Паменшанца выбарчыя акругі, сёняня ў акрузе 60—70 тыс. выбарцаў, мы пранануем — 50—55. Прэзыдэнцкія выбары застануцца ўсеагульнымі. Мы лічым, што выбарчыя камісіі павінны зблышага складацца з прадстаўнікоў палітычных суб'ектаў, якія сёняня проста ня могуць трапіць у камісіі».

Сёньня фактычна толькі адзін суб'ект можа абвішчаць рэфэрэндум — прэзыдэнт. Паводле Малой Канстытуцыі, таксама можа парламэнт і народ, але прэзыдэнту стане ня датычыць дазволу на яго правядзенне. Паводле Малой Канстытуцыі прэзыдэнт увогуле ня можа абвішчаць рэфэрэндум. Гэта ў стане зрабіць толькі Вярхоўная Рада і народ. Апошняму суб'екту, каб абвесьці рэфэрэндум, трэба сабраць мінімум 30 тыс. подпісаў у кожнай вобласці, а таксама ў Менску. Лічба зыніканая практична ў два разы, сёньня патрабуе 450 тыс. подпісаў».

Адна з галоўных асаблівасцяў Малой Канстытуцыі — узрастаныне ролі мясцовага самакіравання. Гэта наблізіць Беларусь да дэмакратычных краін. Самакіраванье прадугледжваецца двухзвянова, а не трохзвянова (сельскія, гарадзкія, абласныя выканкамы), як сёньня. Дакладна застанецца абласны ўзворэнь, які будзе другі, пакуль ня вырашана. Мясцовыя саветы будуць мец свае прыбыткі, якія ня зможа забіраць дзяржава. Неабходна прызямліць мясцовую ўладу, якая цяпер залежыць толькі ад вышэйшага начальства, а не ад выбарцаў, якія за яе галасуюць».

**Суды і контрольныя органы:
прэзыдэнт нікога не прызначае;
трыбунал; міравыя суды;
назіральная рада па тэле- і
радыёвяшчанью**

Міхаіл Пастухоў, былы сябар Канстытуцыйнага суду: «Судовая ўлада ў Беларусі мае быць незалежнай і самас-

Канстытуцыйны закон Рэспублікі Беларусі «Аб систэме і паўнамоцтвах органаў дзяржаўной улады, а таксама органаў мясцовага самакіравання» (Малая Канстытуцыя Рэспублікі Беларусі)

праект

Дадзены Канстытуцыйны закон аб систэме і паўнамоцтвах органаў дзяржаўной улады, а таксама органаў мясцовага самакіравання, далей «Малая Канстытуцыя», прымаецца ў мэтах выйсьця беларускай дзяржавы і грамадзтва з зацяжнога канстытуцыйнага крызісу, забесьпячэння ў краіне канстытуцыйнай законнасці, праў і свабод чалавека і грамадзяніна. Рэспубліка Беларусь прызнае, выконвае і забясьпечвае агульнаўзнаныя права і свабоды чалавека, замацаваныя ў Канстытуцыі і законах, а таксама прадугледжаныя яе міжнароднымі абавязальніцтвамі. Міжнародныя дамовы, ратыфікаваныя Рэспублікай Беларусь, зьяўляюцца складовай часткай нацыянальнага заканадаўства і выкарыстоўваюцца ўсімі дзяржаўнымі органамі і службовымі асобамі як непасрэдна дзеючае права. Малая Канстытуцыя носіць часовы харкатар і дзейнічае аж да прыняцця новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ I. ВЫБАРЧАЯ СЫСТЭМА. РЭФЭРЭНДУМ*

Частка I. ВЫБАРЧАЯ СЫСТЭМА

Артыкул 1. Выбары дэпутатаў і іншых асоб, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады, а таксама на пасады ў органах мясцовага самакіравання народам, зьяўляюцца ўсеагульнымі: права абіраць маюць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія дасягнулі 18 гадоў. У выбарах на ўдзельнічаючыя грамадзянне, прызнаныя судом недзеяздольнымі. Любой непасрэдна або ўскоснае абмежаваныне выбарчых правоў грамадзян у іншых выпадках зьяўляюцца недапушчальнымі і караеца згодна з законам.

Узроставы цэнз дэпутатаў і іншых асоб, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады, вызначаецца адпаведнымі законамі, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Артыкул 2. Выбары зьяўляюцца свабоднымі: выбаршчык асабіста вырашае, ці ўдзельнічаць яму ў выбарах і за каго галасаваць. Ніхто на мяне права ўтвараць на выбаршчыка з мэтай прымусіць яго рознымі спосабамі да ўдзелу або няждзелу ў выбарах, а таксама на яго волевыяўленне.

Падрыхтоўка і правядзенне выбараў праводзяцца адкрыта і галосна.

Артыкул 3. Выборы зьяўляюцца роўнымі: выбаршчыкі маюць роўную колькасць галасу. Колькасць выбаршчыкаў на кожнай выбарчай акрузе для выбрання аднаго дэпутата пры кожным відзе выбараў на можа адрознівацца больш чым на 10 працэнтаў.

Кандыдаты, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады, а таксама на пасады ў органах мясцовага самакіравання, ўдзельнічаюць у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 4. Выборы Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь, дэпутатаў Вярхоўнай рады Рэспублікі Беларусь, дэпутатаў прадстаўнічых органаў і службовых асоб мясцовага самакіравання зьяўляюцца простиры — яны выбіраюцца грамадзянамі непасрэдна.

Артыкул 5. Галасаванье на выбарах зьяўляецца тайным: кантроль за волевыяўленнем выбаршчыкаў у ходзе галасавання забараняецца.

Артыкул 6. Права вылучэння кандыдатаў у дэпутаты належыць палітычным партыям, выбарчым блёкам (саюзам) палітычных партый, а таксама грамадзянам у парадку, устаноўленым законам.

Артыкул 8. Правядзенне выбараў, судзяйнне ў реалізацыі выбарчых праў грамадзян, кантроль за іх выкананнем забясьпечваюць выбарчыя камісіі.

Цэнтральная выбарчая камісія зьяўляеца стала дзеючым органам дзяржаўной улады, які ажыццяўляе падрыхтоўку і правядзенне выбараў і рэфэрэндумаў у Рэспубліцы Беларусь ў адпаведнасці з кампетэнцыяй, устаноўленай законам.

Цэнтральная выбарчая камісія фарміруеца з прадстаўнікоў палітычных партый, выбарчых блёкаў (саюзаў) палітычных партый, якія атрымалі прадстаўніцтва ў Вярхоўнай радзе па выніках галасавання на працпарцыйнай систэме. Акрамя таго, у склад Цэнтральнай выбарчай камісіі ў парадку, устаноўленым законам, таксама дэлегуеца па адным прадстаўніку ад абласцей і гораду Менску.

Іншыя выбарчыя камісіі фарміруюцца ў парадку, устаноўленым законам. Рашэнні выбарчых камісій, якія парушаюць выбарчыя права грамадзян,

могуць быць абсарджаныя ў судовым парадку.

Частка 2. РЭФЭРЭНДУМ (НАРОДНАЕ ГАЛАСАВАНЬНЕ)

Артыкул 12. На рэспубліканскі рэфэрэндум не выносяцца пытаньні, звязаныя з магчымым парушэннем тэртыярыйнай цэласнасці і суверэнітэту Рэспублікі Беларусь; са зъмененнем парадку і тэрмінаў абраўніцтва Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь, дэпутатаў Вярхоўнай рады, суддзей і іншага.

На рэспубліканскі рэфэрэндум таксама не выносяцца іншыя пытаньні, устаноўленыя законам.

Артыкул 14. Рэспубліканскія рэфэрэндумы прызначаюцца рашэннем Вярхоўнай рады, прынятым большасцю на менш як у дзве трэці галасоў ад ліку абраўных дэпутатаў.

Пропанову аправядзенны рэспубліканскага рэфэрэндуму маюць права ўносіць дэпутаты Вярхоўнай рады ў колькасці на менш за 60 чалавек або на менш за 300 тыс. грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам, у т.л. на менш як 30 тыс. грамадзян ад кожнай з абласцей і гораду Менску.

Артыкул 16. Рашэнні, прынятые рэспубліканским рэфэрэндумам, падпісваюцца Прэзыдэнтам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 17. Мясцовыя рэфэрэндумы прызначаюцца адпаведнымі прадстаўнічымі органамі мясцовага самакіравання па сваёй ініцыятыве або па пропанове на менш як 10 працэнтаў грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам і пражываюць на адпаведнай тэрыторыі.

РАЗДЗЕЛ 2. ПРЭЗЫДЭНТ, ПАРЛЯМЕНТ, УРАД, СУД

Частка 3. ПРЭЗЫДЭНТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСІ

Артыкул 19. Прэзыдэнт Рэспублікі Беларусь зьяўляеца Кірауніком дзяржавы.

Прэзыдэнт прадстаўляе Рэспубліку Беларусь у зносінах з іншымі дзяржавамі і міжнароднымі арганізацыямі.

Прэзыдэнт арганізуе ўзаемадзеяньне органаў дзяржаўной улады, а таксама органаў дзяржаўной улады і мясцовага самакіравання.

Прэзыдэнт зьяўляеца Вярхоўным галоўнакамандуючым Узброенымі сіламі Рэспублікі Беларусь і ў парадку, вызначаным Канстытуцыяй і законамі, прымае меры па ахове суверэнітэту Рэспублікі Беларусь, яе нацыянальнай бяспекі і тэртыярыйнай цэласнасці. У мірны час Прэзыдэнт Рэспублікі Беларусь кіруе Узброенымі сіламі праз міністра абароны. Прэзыдэнт валодае недатыкальнасцю на час выканання паўнамоцтваў.

Артыкул 20. Прэзыдэнтам можа быць абраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь не маладзейшы за 40 гадоў, які валодае выбарчым правам і стала пражывае ў Рэспубліцы Беларусі на менш за дзесяць гадоў непасрэдна перад выбарамі.

Артыкул 21. Прэзыдэнт выбіраецца на пяць гадоў непасрэдна народам Рэспублікі Беларусь. Адна і тая ж асока на можа быць Прэзыдэнтам больш за два тэрміны.

Кандыдаты на пасаду Прэзыдэнта вылучаюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь шляхам збору на менш за 100 тысяч подпісаў выбаршчыкаў.

Выборы Прэзыдэнта прызначаюцца Вярхоўнай радай не пазней чым за пяць месяцаў і праводзяцца не пазней чым за два месяцы да заканчэння тэрміну паўнамоцтваў папярэдняга Прэзыдэнта.

Калі пасада Прэзыдэнта аказалася вакантнай, выборы павінны быць праведзены на працягу трох месяцаў з дня адкрыцця вакансіі.

Артыкул 23. Прэзыдэнт заступае на пасаду пасля прынясеньня Пры-

* — Тэкст падаецца ў скарочені.

сягі наступнага зъместу:

«Заступаючы на пасаду Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі, урачыста клянуся верна служыць народу Рэспублікі Беларусі, паважаць і ахоўваць права і свабоды чалавека і грамадзяніна, выконваць і абараніць Канстытуцыю Рэспублікі Беларусі, сяюта і добра сумленна выконваць ускладзенія на мяне высокія абавязкі».

Прысяга прыносіца ва ўрачыстай абстаноўцы ў прысутнасці дэпутатаў Вярхоўнай рады, судзьдзяў Канстытуцыйнага tryбуналу, Вярхоўнага суду, Вышэйшага гаспадарчага суду, Вышэйшага адміністратыўнага суду і не пазней за два месяцы з дня абраўніка Прэзыдэнта. З моманту прынясення Прысягі новавыбранным Прэзыдэнтам пайнамоцтвы папярэдняга Прэзыдэнта спыняюцца.

Артыкул 24. Прэзыдэнт Рэспублікі Беларусь:

- 1) вядзе перамовы, падпісвае міжнародныя дамовы Рэспублікі Беларусь;
- 2) па прадстаўленыні Ураду прызначае і адклікае дыпламатычных прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь ў замежных дзяржавах і пры міжнародных арганізацыях, прымае даверчыя і адзыўныя граматы дыпламатычных прадстаўнікоў замежных дзяржаў і міжнародных арганізацый, надае вышэйшыя дыпламатычныя рангі і спэцыяльныя званні;
- 3) прызначае выбары ў Вярхоўную раду;
- 4) прымае рашэнніе аб датэрміновым спыненіем пайнамоцтва Вярхоўнай рады ў выпадках, прадугледжаных Канстытуцыяй;
- 5) прадстаўляе Вярхоўнай радзе кандыдатуру Прэм'ер-міністра;
- 6) прадстаўляе Вярхоўнай радзе кандыдатуры на пасаду Старшыні Вярхоўнага суду, Старшыні Вышэйшага гаспадарчага суду, Старшыні Вышэйшага адміністратыўнага суду, Старшыні Канстытуцыйнага tryбуналу, Генэральнага праукорора, Старшыні Праўлення Нацыянальнага банку;
- 7) па прадстаўленыні органаў судовага самакіравання прызначае судзьдзяў ніжэйшых судоў Рэспублікі Беларусь і вызывае іх ад пасады, за выключчынем міравых судзьдзяў;
- 8) па прадстаўленыні Ураду ў выпадку стыхійнага бедзтва, катастрофы, а таксама беспадзядку, якія супрадавчаюцца гвалтам ці пагрозай гвалту з боку групы асоб і арганізацый, у выніку якіх узынікае небяспека жыццю і здароўю людзей, тэрытарыяльнай цэласнасці і існаванню дзяржавы, уводзіць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь або ў асобных яе мясцоўсцях надзвычайна становішча з унісеньнем у трохдзённы тэрмін прынятага рашэння на разгляд Вярхоўнай рады;
- 9) уводзіць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь у выпадку ваенныя пагрозы або нападу ваенна становішча, забвічае поўную або частковую мабілізацыю з унісеньнем у трохдзённы тэрмін прынятага рашэння на разгляд Вярхоўнай рады;
- 10) штогод звязвятаецца з Пасланьнем да Вярхоўнай рады або становішчы ў дзяржаве;
- 11) падпісвае законы Рэспублікі Беларусь і рашэнні рэспубліканскіх рэфэрэндумаў;
- 12) у парадку, устаноўленым Канстытуцыяй, мае права вяртаць закон са сваімі пярчанынямі ў Вярхоўную раду;
- 13) валодае правам заканадаўчай ініцыятывой;
- 14) вырашае пытанні аб прыёме ў грамадзянства Рэспублікі Беларусь і яго спыненны, а таксама або прадстаўленыні прытулку;
- 15) па прадстаўленыні Ураду ўзнагароджвае дзяржаўнымі ўзнагародамі, надае клясныя чыны, званні;
- 16) па прадстаўленыні Ураду надае вышэйшыя воінскія званні;
- 17) ажыццяўляе памілаваньне асуджаных;
- 18) фарміруе Канцылярыю Прэзыдэнта, якая забясьпечвае яго дзейнасць;
- 19) утварае, рэарганізуе і ліквідуе Раду бяспекі, а таксама іншыя кансультатыўна-дарадчыя органы пры Прэзыдэнце;
- 20) прызначае прадстаўніка Прэзыдэнта ў Вярхоўнай радзе і іншых службовых асоб, пасады якіх вызначаюцца законам.

Артыкул 25. Прэзыдэнт для реалізацыі сваіх пайнамоцтваў на аснове і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй і законамі выдае ўказы і распараджэнні, якія маюць абавязковую сілу на ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

Указы і распараджэнні Прэзыдэнта не павінны супяречыць Канстытуцыі і законам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 27. Прэзыдэнт можа ў любы час падаць у адстаўку. Адстаўка Прэзыдэнта прымаецца Вярхоўнай радай.

Артыкул 28. Прэзыдэнт можа быць датэрмінова вызвалены ад пасады пры ўстойлівай няздолнасці па стане здароўя выконваць свае абавязкі. Рашэнніе ад датэрміновым вызвалені Прэзыдэнта ад пасады прымаецца большасцю на менш за дзявяць траціны галасоў ад ліку абраўніх дэпутатаў Вярхоўнай рады на падставе заключчыння спэцыяльна створанай камісіі.

Прэзыдэнт можа быць зъняты з пасады ў выпадку парушэння Канстыту-

цыі Рэспублікі Беларусь. Пытаньне аб зънятцы Прэзыдэнта з пасады можа быць пастаўлена на праганову на менш як адной траціны ад ліку абраўніх дэпутатаў Вярхоўнай рады. Заключчынне аб факце парушэння Прэзыдэнтам Канстытуцыі даецца Канстытуцыйным tryбуналам.

Рашэнніе аб зънятцы Прэзыдэнта з пасады прымаецца большасцю на менш як у дзявяць траціны галасоў ад ліку абраўніх дэпутатаў Вярхоўнай рады на падставе заключчыння Канстытуцыйнага tryбуналу, які пацвярджае факт парушэння Прэзыдэнтам Канстытуцыі.

Прэзыдэнт можа быць адхілены ад пасады ў сувязі са зьдэйсьненнем дзяржаўнай здрады або іншага цяжкага злачынства. Рашэнніе аб вынісенні абавінавачанья і яго рассыльдаванні прымаецца на праганову на менш за адну траціну ад ліку абраўніх дэпутатаў Вярхоўнай рады, калі за яго праганасавала на менш за дзявяць траціны ад ліку абраўніх дэпутатаў Вярхоўнай рады. Рассыльдаванні па вынесенім абавінавачанні ва ўстаноўлены тэрмін праводзіць спэцыяльны праукор, прызначаны Вярхоўнай радой.

Паканчыні рассыльдаванні спэцыяльны праукор прадстаўляе Вярхоўнай радзе абавінаваўчаяе заключчынне ў дачыненні Прэзыдэнта або пастанову аб спыненіи рассыльдаванні на падставах, устаноўленых законам. У выпадку прадстаўлення абавінаваўчага заключчыння Вярхоўная рада большасцю ў дзявяць траціны галасоў ад ліку абраўніх дэпутатаў Вярхоўнай рады прымае рашэнніе аб адхіленіі Прэзыдэнта ад пасады.

На час рассыльдаванні, падрыхтоўкі абавінаваўчага заключчыння Вярхоўная рада большасцю галасоў ад ліку абраўніх дэпутатаў часова адхіляе Прэзыдэнта ад пасады.

Непрыняцце Вярхоўнай радай рашэння або адхіленіі Прэзыдэнта ад пасады на працягу месяца з дня паступлення абавінаваўчага заключчыння спэцыяльнага праукорора азначае спыненне працэдуры па адхіленіі Прэзыдэнта ад пасады. Паўторнае ўзбуджэнне працэдуры па адхіленіі Прэзыдэнта ад пасады на тых жа падставах не дапускаецца.

Артыкул 29. У выпадку вакансіі пасады Прэзыдэнта, немагчымасті выканання ім сваіх абавязкаў на падставах, прадугледжаных Канстытуцыяй, яго пайнамоцтвы да прынясення Прысягі зноў абраўнім Прэзыдэнтам выканвае Старшыня Вярхоўнай рады. У гэтym выпадку пайнамоцтвы Старшыні Вярхоўнай рады пераходзяць да першага намесніка Старшыні Вярхоўнай рады.

Частка 4. ПАРЛЯМЭНТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСІ — ВЯРХОЎНАЯ РАДА

Артыкул 31. Парлямэнт Рэспублікі Беларусь — Вярхоўная рада — зьяўлецца найвышэйшим прадстаўнічым, стала дзеючым і адзінным заканадаўчым органам дзяржаўнай улады Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 32. Вярхоўная рада складаецца з 260 дэпутатаў, абраўніх грамадзянамі Рэспублікі Беларусь ў адпаведнасці з законам на аснове ўсеагульнага, свободнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайнім галасаванні.

Выбары дэпутатаў Вярхоўнай рады праводзіцца ў адпаведнасці з прынцыпамі пропарцыйна-мажарытарнага прадстаўніцтва: 130 дэпутатаў абеятоўца па аднамандатных выбарчых акругах (адна акруга — адзін дэпутат), 130 дэпутатаў абірантоўца па адзінай тэрытарыяльнай шматмандатнай выбарчай акрузе пропарцыйна ліку галасоў, пададзеных за рэспубліканскія спісы кандыдатаў у дэпутаты, вылучаных афіцыйна зарэгістраванымі Міністэрствам юстыцыі Рэспублікі Беларусь да прызначэння выбараў палітычнымі партыямі альбо выбарчымі блёкамі (саюзамі) гэтых палітычных партый.

Артыкул 33. Дэпутатам Вярхоўнай рады можа быць абраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які валодае выбарчым правам і дасягнуў 21 году.

Артыкул 35. Тэрмін пайнамоцтва Вярхоўнай рады — чатыры гады. Пайнамоцтвы Вярхоўнай рады могуць быць спыненыя датэрмінова пастановай Вярхоўнай рады, прынятай большасцю на менш як у дзявяць траціны ад ліку абраўніх дэпутатаў Вярхоўнай рады.

Пайнамоцтвы Вярхоўнай рады могуць быць спыненыя датэрмінова па рашэнні Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі: пры двухразовай адмове ў зацвярджэнні кандыдатуры, прапанаванай Прэзыдэнтам на пасаду Прэм'ер-міністра, і пры незацвярджэнні пасля гэтага ў пасадзе Прэм'ер-міністра кандыдатуры, пропанованай дэпутатам Вярхоўнай рады;

прывыкананні двухразовага вотуму недаверу Ўраду на працягу году. Вярхоўная рада можа быць распушчаная ў час ваеннаага і надзвычайнага становішча, уведзенага ў Рэспубліцы Беларусь; у апошнія шэсць месяцаў пайнамоцтва Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі і ў час вырашэння Вярхоўнай радай пытаньня або датэрміновым вызваленіні, зънятцы або

адхіленыні ад пасады Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі, а таксама калі пасъля датэрміновых выбараў Вярхоўнай рады не прайшло шэсьць ме- сяцаў.

Чарговыя выбараў Вярхоўнай рады прызначаюцца Прэзыдэнтам Рэспублікі Беларусі не раней чым за пять месяцаў і не пазней чым за чатыры месяцы да заканчэння тэрміну паўнамоцтва Вярхоўнай рады і право-дзяцца не пазней чым за месяц да заканчэння тэрміну паўнамоцтва Вяр-хоўнай рады.

Датэрміновыя выбараў Вярхоўнай рады павінныя быць праведзеныя не пазней чым на працягу трох месяцаў пасъля прыніцца рашэння аб да-тэрміновых выбарах.

Артыкул 38. Вярхоўная рада:

- 1) прымае і зьмяняе Канстытуцыю Рэспублікі Беларусі;
- 2) прымае законы, пастановы і кантралюе іх выкананье;
- 3) дае тлумачэнне законаў Рэспублікі Беларусі;
- 4) прымае рашэнне аб правядзенні рэспубліканскага рэфэрэндуму;
- 5) прызначае выбараў Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі;
- 6) прызначае выбараў прадстаўнічых органаў мясцовага самакіраванья;
- 7) абірае суддзей з Канстытуцыйнага трывалуна Рэспублікі Беларусь і прымае іх адстайку;
- 8) абірае на пасаду і вызваляе ад пасады Ўпаўнаважанага па правах ча-лавека Рэспублікі Беларусі;
- 9) абірае на пасаду, вызваляе ад пасады Старшыню і членаў Кантроль-най палаты Рэспублікі Беларусі і прымае іх адстайку;
- 10) абірае на пасаду, вызваляе ад пасады Старшыню і членаў Цэнтраль-най выбарчай камісіі Рэспублікі Беларусі і прымае іх адстайку;
- 11) па прадстаўленыні Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь абірае:

Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусі;

Старшыню Канстытуцыйнага трывалуна Рэспублікі Беларусь;

Генэральнага пракурора Рэспублікі Беларусь;

Старшыню Вярхоўнага суду Рэспублікі Беларусь;

Старшыню Вышэйшага гаспадарчага суду Рэспублікі Беларусь;

Старшыню Вышэйшага адміністратыўнага суду Рэспублікі Беларусь;

Старшыню Праўлення Нацыянальнага банку Рэспублікі Беларусь;

12) па прапанове Прэм'ер-міністра зацьвярджжае склад Ураду Рэспублікі Беларусь, вызывае вотум даверу Ураду, прымае яго адстайку;

13) па прапанове Генэральнага пракурора Рэспублікі Беларусь прызначае намесніка Генэральнага пракурора і прымае іх адстайку;

14) па прапанове органаў судовага самакіраванья прызначае і вызваляе суддзей з Вярхоўнага суду, Вышэйшага гаспадарчага суду, Вышэйшага адміністратыўнага суду, а таксама прымае іх адстайку;

15) па прапанове Старшыні Праўлення Нацыянальнага банку Рэспублікі Беларусь зацьвярджжае членаў Праўлення Нацыянальнага банка і прымае іх адстайку;

16) у трохдзённы тэрмін з моманту ўнісанення разглядае ўказы Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь аб уядзеніні ў краіне ваеннаага або надзвычайнага становішча, поўнай або частковай мабілізацыі ваеннаабавязаных;

17) вызначае парадак вырашэння пытанняў адміністратыўна-тэрпарты-яльнага ўпараткаваньня дзяржавы;

18) вызначае асноўныя кірункі ўнутранай і замежнай палітыкі Рэспублікі Беларусь;

19) зацьвярджжае рэспубліканскі бюджет і справаудачу аб яго выкананні, нарматывы адлічэння ад рэспубліканскіх падаткаў і збораў у мясцовыя бюджеты;

20) вызначае рэспубліканскія падаткі і зборы, ажыццяўляе кантроль над грошавай эмісіяй;

21) ратыфікуе і дэнсануе міжнародныя дамовы Рэспублікі Беларусь;

22) па прапанове Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь зацьвярджжае ваенную дактырину, абвяшчае вайну і заключае мір;

23) засноўвае дзяржаву ўзнагароды, клясныя чыны і званні Рэспублікі Беларусь;

24) прымае адстайку Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі;

25) датэрмінова вызваляе Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі ад пасады пры ўстойлівай няздольнасці па стану здароўя выканваць абавязкі;

26) вылучае па прапанове ня менш як адной траціны ад ліку абранных дэ-путатаў Вярхоўнай рады прапанову аб зняцце Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь з пасады ў выпадку парушэння ім Канстытуцыі Рэспублікі Беларусі.

Рашэнне аб зняцце Прэзыдэнта з пасады прымаецца большасцю ня менш як у дзіве траціны галасоў ад ліку абранных дэпутатаў Вярхоўнай рады на падставе заключэння Канстытуцыйнага трывалуна, які пацвяр-джае факт парушэння Прэзыдэнтам Канстытуцыі;

27) выносіцца па прапанове ня менш як адной траціны ад ліку абранных дэпутатаў Вярхоўнай рады абвінавачаныне супраць Прэзыдэнта Рэспублікі

Беларусі ў зьдзяйсьнені дзяржавай здрады або іншага цяжкага зла-чынства.

Прызначае для расцесьледавання спэцыяльнага пракурора і на падставе яго заключэння ня менш як дзівюма трацінамі галасоў ад ліку абранных дэпутатаў Вярхоўнай рады прымае рашэнне аб адхіленні Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі ад пасады;

28) прымае на прапанову Ураду на падставе рашэння Канстытуцыйнага трывалуна пастановы аб роспуску прадстаўнічых органаў мясцовага са-макіраванья ў выпадку грубага або неаднаразовага парушэння імі Кан-стытуцыі або закону і прызначае новыя выбараў;

29) устанаўлівае дзяржавныя сувяты і сувяточныя дні;

30) прымае рашэнне аб амністыї;

31) адмяняе рашэнні Старшыні Вярхоўнай рады ў выпадках, калі яны супярэчача законам і пастановам Вярхоўнай рады;

32) зацьвярджжае Рэгламэнт дзейнасці Вярхоўнай рады, вырашае іншыя пытанні, аднесеныя Канстытуцыяй і законамі Рэспублікі Беларусі да кампетэнцыі Вярхоўнай рады.

Артыкул 39. Прынятая законы ў двухтыднёвы тэрмін са дня прыніцца- ця накіроўваюцца на подпіс Прэзыдэнту Рэспублікі Беларусі.

Прэзыдэнт у двухтыднёвы тэрмін падпісвае закон або вяртае яго ў Вяр-хоўную раду непадпісаным са сваімі заўгагамі і прапановамі.

Калі закон на працягу двух тыдняў не вяртаецца Прэзыдэнтам у Вярхоў-нюю раду, ён лічыцца падпісаным.

Калі Вярхоўная рада на працягу месяца з дня вяртання непадпісанага за-кону Прэзыдэнтам Рэспублікі Беларусі прагаласуе за яго прыняцце большасцю галасоў ад ліку абранных дэпутатаў Вярхоўнай рады, закон лічыцца прынятym, і Прэзыдэнт абавязаны яго падпісаць у пяцідзённы тэрмін.

Частка 5. УРАД — САВЕТ МІНІСТРАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСІ

Артыкул 49. Урад — Савет Міністраў Рэспублікі Беларусі — найвы- шэйшы орган выкананчай улады.

Урад праводзіць унутраную і замежную палітыку ў адпаведнасці з Кан-стытуцыяй і законамі Рэспублікі Беларусі.

Урад у сваёй дзейнасці падсправаздачны Вярхоўной радзе.

Урад складае свае паўнамоцтвы перад іншою выбранай Вярхоўной радай.

Артыкул 51. Урад альбо любы член Ураду маюць права заявіць аб сваёй адстайцы, калі лічыцца немагчымым выкананыне ўскладзеных на іх абавяз- каў.

Прэм'ер-міністар можа паставіць перад Вярхоўнай радай пытанне аб да-веры Ураду па прадстаўленай Програме або з пэйнай нагоды. Калі Вяр-хоўная рада ў даверы адмаўляе, Урад складае свае паўнамоцтвы.

Дэпутаты Вярхоўнай рады ў колькасці ня менш за 60 чалавек таксама маюць права паставіць перад Вярхоўнай радай пытанье аб даверы Ураду або члену Ураду. Вынясеньне вотуму недаверу Прэм'ер-міністру, у тым ліку і ў выпадку выкананьня ім абавязкі міністра, азначае вынясеньне во-туму недаверу Ураду.

Пры вызываючыні двухразовага вотуму недаверу Ураду на працягу году Прэзыдэнт можа распустіць Вярхоўную раду і прызначыць новыя выбараў. У выпадку адстайкі альбо складаньня паўнамоцтва Урад на даручэнне Прэзыдэнта пракаігае ажыццяўляць свае паўнамоцтвы да фарміравання новага складу Ураду.

Артыкул 52. Прэм'ер-міністар:

1) прадстаўляе Урад;

2) ажыццяўляе непасрэдна кіраўніцтва дзейнасцю Ураду і нясе пер-санальну адказнасць за яго працу;

3) падпісвае пастановы Ураду;

4) інфармуе Парламэнт або асноўных кірунках дзейнасці Ураду і аб усіх яго найважнейшых рашэннях;

5) выконвае іншыя функцыі, звязаныя з арганізацый і дзейнасцю Ураду. Прэм'ер-міністар выдае ў межах сваёй кампетэнцыі распараджэнні.

Артыкул 54. Урад у мэтах забесьпечэння адольжавага выкананьня Кан-стытуцыі і іншых актаў заканадаўства, а таксама каардынацыі дзейнасці Ураду і органаў мясцовага самакіраванья можа мець сваіх упраўнава-ных прадстаўнікоў у адпаведных адміністратыўна-тэрпартыяльных адзін-ках.

Упраўнаважаныя прадстаўнікі Ураду ня маюць права ўмешвацца ў кампэ-тэнцыю органаў мясцовага самакіраванья і ажыццяўляць свае паўнамоцтвы ў адпаведнасці з палахэннем або іх, якое зацьвярджжае Урад на згодніне з органамі мясцовага самакіраванья.

Упраўнаважаныя прадстаўнікі Ураду маюць права ставіць па ўстаноўленым парадку пытанні аб адмене рашэнні аргану мясцовага самакіраванья, якія супярэчачаюць заканадаўству Рэспублікі Беларусі.

Частка 6. СУД

Артыкул 55. Судовая ўлада ў Рэспубліцы Беларусь зьяўляецца самастойнай і незалежнай.

Функцыяй судовай улады зьяўляецца публічны разгляд прававых спрэчак і канфліктаў, а таксама абарона правоў і свабод грамадзян, законных інтаресаў юрыдычных асоб ад неправамерных дзеяньняў і рашэнняў.

Уладкаваныне судоў, іх паўнамоцтвы і парадак разгляду спраў у судах вызначаюца законам.

Артыкул 61. Пры ажыццяўленні правасуддзя судзьдзі незалежныя і падпрадкоўваюцца толькі Канстытуцыі і законам.

Непасрэдны або ўскосны ўпłyў на судзьдзяў з боку якіх-небудзь Службовых асоб або грамадзян у сувязі з судаводствам па пэўных справах прызнаеца злачынствам і цягне за сабой устаноўленую законам адказнасць.

Судзьдзі ня могуць быць членамі палітычных партый і іншых арганізацый, якія маюць палітычныя мэты, ня могуць займаць іншыя пасады, атрымліваць акрамя заработка платы грашовыя ўзнагароды, за выключчыненем выкладчыцкай дзеянасці, ганарапраў да творы науки, літаратуры і мастацтва.

Артыкул 62. Судзьдзі Вярхоўнага суду, Вышэйшага гаспадарчага суду, Вышэйшага адміністратыўнага суду абраюцца Вярхоўнай радай на пранаву органаў судзейскага самакіраванья.

Судзьдзі ніжэйшых судоў прызнаеца ў пасаду Прэзыдэнтам Рэспублікі Беларусь па прадстаўленні органаў судзейскага самакіраванья, за выключчыненем міравых судзьдзяў. Парадак абраўніні міравых судзьдзяў і зняцця іх з пасады вызначаецца законам.

Артыкул 65. Судовы разгляд ва ўсіх судах адкрыты для публікі. Слуханье спраў у закрытым паседжанні дапускаецца толькі ў выпадках, прадугледжаных законам.

Завочны разгляд спраў у судах першай і апеляцыйнай інстанцыі не дапускаецца.

РАЗДЗЕЛ 3. КАНСТЫТУЦЫЙНАЯ И НАГЛЯДНЫЯ ОРГАНЫ

Частка 7. КАНСТЫТУЦЫЙНЫ ТРЫБУНАЛ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСІ

Артыкул 70. Канстытуцыйны трывалы ажыццяўленне кантроль за канстытуцыйнасцю нарматыўных прававых актаў, якія выдаюцца органамі дзяржаўнай улады і мясцовага самакіраванья, а таксама вырашае іншыя пытанні, аднесеныя законам да яго кампетэнцыі.

Канстытуцыйны Трыва́нал разглядае спраўы:

1) аб адпаведнасці закону, міжнародных дагаворных і іншых абавязальнасціў Рэспублікі Беларусь Канстытуцыі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаўаным Рэспублікай Беларусь;

2) аб адпаведнасці нарматыўных прававых актаў Прэзыдэнта, Рады міністстраў, Вярхоўнага суду, Вышэйшага гаспадарчага суду, Вышэйшага адміністратыўнага суду, Генэральнага прокурора Канстытуцыі, законам і міжнародна-прававым актам, ратыфікаўаным Рэспублікай Беларусь;

3) аб канстытуцыйнасці фармулёвак пытанняў, якія выносяцца на рэспубліканскі рэфэрэндум;

4) аб канстытуцыйнасці рашэнняў Вярхоўнай рады аб прызначэнні або атмове ў прызначэнні рэспубліканскага рэфэрэндуму;

5) аб разъмежаванні кампетэнцыі паміж вышэйшымі органамі дзяржаўнай улады, а таксама паміж органамі дзяржаўнай улады і органамі мясцовага самакіраванья;

6) аб парушэнні Прэзыдэнтам Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь;

Па запытах упаўнаважаных суб'ектаў Канстытуцыйны трывалы дае афіцыйнае тлумачэнне Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Канстытуцыйны трывалы на адпаведнасці з законам прымае да разгляду скаргі кожнага ў выпадку ўдзіку яго канстытуцыйных праў і свабод у нарматыўных прававых актах, выдадзеных органамі дзяржаўнай улады.

Да кампетэнцыі Канстытуцыйнага трывалы могуць быць аднесеныя іншыя пытанні ў выпадках, прадугледжаных Канстытуцыйнай і законамі.

Артыкул 71. Канстытуцыйны трывалы складаецца з 12 судзьдзяў, якія абраюцца на пасаду Вярхоўнай рады на альтэрнатыўнай аснове.

Судзьдзём Канстытуцыйнага трывалы можа быць абраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які мае вышэйшую юрыдычную адукцыю, агульна-прызнаныя дасягнены ў сферы права і які адпрацаўваў па юрыдычнай специяльнасці ня менш за 15 гадоў.

Старшыня Канстытуцыйнага трывалы зацвярджаецца ў пасадзе Вярхоўнай рады тэрмінам на пяць гадоў на пранаву Прэзыдэнта Рэспублікі

Беларусі. Кандыдатура Старшыні Канстытуцыйнага трывалы ўносіцца на падставе рэкамэндацыі судзьдзяў Канстытуцыйнага трывалы.

Намеснік Старшыні Канстытуцыйнага трывалы абраецца судзьдзяў Канстытуцыйнага трывалы на шляхам тайнага галасавання на 5 гадоў.

Тэрмін паўнамоцтва судзьдзяў Канстытуцыйнага трывалы — 10 гадоў. Паўторнае абраўнінне на пасаду судзьдзі Канстытуцыйнага трывалы не дапускаецца.

Артыкул 73. Нарматыўныя прававыя акты органаў дзяржаўнай улады, прызнаныя Канстытуцыйным трывалалам не адпаведнымі Канстытуцыі, страчаюць юрыдычную сілу з дня, вызначанага ў рашэнні Канстытуцыйнага трывалы.

Невыкананые рашэнняў Канстытуцыйнага трывалы цягне за сабой адказнасць па законе.

Артыкул 74. Пытанні, аднесеныя да кампетэнцыі Канстытуцыйнага трывалы, разглядаюцца на адкрытых паседжаннях.

Рашэнні Канстытуцыйнага трывалы абрываюцца публічна, зьяўляюцца канчатковымі і абскарджанью не падлягаюць.

Частка 8. УПАЎНАВАЖАНЫ ПА ПРАВАХ ЧАЛАВЕКА

Артыкул 75. Упаўнаважаны на правах чалавека дзейнічае ў мэтах абароны праў і свабод асобы, прадугледжаных Канстытуцыйнай і заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 76. Упаўнаважаны на правах чалавека можа быць абраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь, не маладзейшы за 40 гадоў, які мае веды ў галіне правоў чалавека, досьвед працаабарончай дзеянасці і які валодае высокімі маральными якасцямі.

Упаўнаважаны на правах чалавека абраецца Вярхоўнай радай на альтэрнатыўнай аснове тэрмінам на пяць гадоў. Адна і тая ж асoba ня можа быць абрана на пасаду Упаўнаважанага на правах чалавека больш чым на два тэрміны.

Кандыдатуру на пасаду Упаўнаважанага на правах чалавека могуць праноўваць дэпутаты Вярхоўнай рады ў колькасці ня меней за 40 чалавек. На час сваіх паўнамоцтваў Упаўнаважаны на правах чалавека прыпыняе сваё членства ў палітычных партыях і іншых грамадзкіх аўяднаннях, якія маюць палітычныя мэты.

Упаўнаважаны на правах чалавека ня можа: зьяўляцца дэпутатам Вярхоўнай рады; членам палітычных партый і іншых арганізацый, якія маюць палітычныя мэты; займаць іншыя пасады; атрымліваць акрамя заработка грашовыя ўзнагароды, за выключчыненем выкладчыцкай дзеянасці, ганарапраў да творы науки, літаратуры і мастацтва.

Артыкул 77. Упаўнаважаны на правах чалавека мае права:

1) запытваць і атрымліваць ад дзяржаўных органаў, органаў мясцовага самакіраванья, службовых асоб звесткі, дакументы і матэрыялы, неабходныя для разгляду скаргі, якія паступіла да яго;

2) атрымліваць тлумачэнні ад службовых асоб у час разгляду скаргі;

3) наведаць самастойна або сумесна з прадстаўнікамі кампетэнтных дзяржаўных органаў дзяржаўнай арганізаціі, вайсковыя часткі, месцы папярэдняга выніволовення і адбывання крымінальных пакаранняў і іншыя арганізацыі;

4) выносіць заключэнні па сутнасці скаргі і праноўваць дзяржаўным органам, органам мясцовага самакіраванья, службовым асобам аднавіць парушаныя права;

5) зъвіртацца ў суд і іншыя дзяржаўныя органы з заявай у абарону праў і свабод, парушаных рашэннем або дзеяннем (бяздзейнасцю) дзяржаўнага органа, органа мясцовага самакіраванья, службовых асоб, а таксама асабіста або праз сваёго прадстаўніка ў судовым працэсе;

6) зъвіртацца ў Канстытуцыйны трывалы з пранавай аб праверцы канстытуцыйнасці нарматыўных прававых актаў;

7) у выпадку масавых або грубых парушэнняў правоў чалавека зъвіртацца ў Вярхоўную раду з пранавом аб правядзенні парламэнцкіх слуханняў або аб стварэнні парламэнцкай камісіі па расцьледаванні фактаў парушэнняў правоў і свабод грамадзян.

Па заканчэнні календарнага году Упаўнаважаны на правах чалавека на падставе разгледжаных матэрыялаў рыхтуе даклад аб сытуацыі з правамі чалавека ў Рэспубліцы Беларусь, які заслушоўваецца на чарговай сесіі Вярхоўнай рады. Па выніках абмеркавання дакладу Вярхоўная рада прыме пастанову.

Упаўнаважаны на правах чалавека можа мець іншыя паўнамоцтвы, прадстаўленыя яму законам.

Артыкул 79. Упаўнаважаны на правах чалавека валодае недатыкальнасцю на працягу ўсяго тэрміну яго паўнамоцтваў. Ён ня можа быць бязгоды Вярхоўнай рады прыцягнуты да крымінальнай адказнасці, затрым

маны або арыштаваны па падазрэнны ў зьдзяйсьненны злачынства, за выключчынем выпадкаў затрыманыя на месцы зьдзяйсьнення цяжкага або асабліва цяжкага злачынства.

Умяшальництва ў дзейнасць Упаўнаважанага па правах чалавека з мэтай паўпільваць на яго рашэнне, а таксама перашкоджванье дзейнасці Упаўнаважанага па правах чалавека ў іншай форме цягнуць за сабой адказнасць па закону.

Гарантый незалежнасці Упаўнаважанага па правах чалавека і забеспеччэння яго дзейнасці ўстанаўліваюцца па ўзоруні, прадугледжаным для дэпутатаў Вярхоўнай рады.

Частка 9. КАНТРОЛЬНАЯ ПАЛАТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСІ

Артыкул 80. Кантрольная палата Рэспублікі Беларусь ажыццяўляе кантроль за выкананьнем рэспубліканскага бюджету, выкарыстоўнем дзяржайной уласнасці.

Кантрольная палата ствараецца на першай сесіі зноў абраний Вярхоўнай рады ў складзе Старшыні і восьмі ўдзельнікаў на тэрмін паўнамоцтваў Вярхоўнай рады.

Члены Кантрольнай палаты працујуць на прафэсійнай аснове і па сваім службовым статусе прыраўноўваюцца да дэпутатаў Вярхоўнай рады.

Артыкул 81. У межах сваіх паўнамоцтваў Кантрольная палата ажыццяўляе кантроль за дзейнасцю Ўраду і іншых органаў дзяржаўнага кіравання, Нацыянальнага банку, іншых дзяржаўных арганізацый.

На даручэнне Вярхоўнай рады Кантрольная палата прадстаўляе аналіз выкананьня рэспубліканскага бюджету, дзе заключчыне аб праекце рэспубліканскага бюджету на наступны фінансавы год, прадстаўляе інфармацыю аб выніках кантролю дзейнасці Ўраду, іншых органаў дзяржаўнага кіравання, Нацыянальнага банку, іншых дзяржаўных арганізацый. Паўнамоцтвы, структура, парадак арганізацыі і дзейнасці Кантрольнай палаты вызначаюцца законам.

Частка 10. ПРАКУРАТУРА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСІ

Артыкул 83. Генэральны пракурор і ніжэйшыя пракуроры незалежныя ў ажыццяўлены сваіх паўнамоцтваў і кіруюцца толькі законам. У сваіх дзейнасці Генэральны пракурор падстраваздачны Вярхоўнай радзе. Паўнамоцтвы, арганізацыя і парадак дзейнасці Пракуратуры вызначаюцца законам.

РАЗДЗЕЛ IV. МЯСЦОВАЕ САМАКІРАВАНЬНЕ

Артыкул 90. Выбары прадстаўнічых органаў мясцовага самакіраванья праводзяцца ў парадку, вызначаным законам, у адпаведнасці з прынцыпамі прапарцыйна-мажарытарнага або мажарытарнага прадстаўніцтва ў залежнасці ад колькасці грамадзян, якія пражываюць на тэрыторыі мясцовага самакіраванья.

У прадстаўнічы орган мясцовага самакіраванья можа быць абраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які валодае выбарчым правам і дасягнуў 18 гадоў.

Прадстаўнічыя органы мясцовага самакіраванья абраюцца грамадзянамі, якія пражываюць на тэрыторыі дзейнасці мясцовага самакіраванья, тэрмінам на чатыры гады.

Артыкул 92. Прадстаўнічы орган мясцовага самакіраванья:

...Канстытуцыя

Працяг са старонкі 3.

тойнай. Прэзыдэнт зможа толькі зацьвярджаць абласцных і раённых судзьдзяў, але не прызначаць. Пропаноўваць судзьдзяў на гэтыя пасады будуть мясцовыя органы судовага самакіраванья. У Вярхоўны суд, Вышэйшы гаспадарчы суд і Вышэйшы адміністрацыйны суд судзьдзяў будзе зацьвярджаць парламэнт.

Канстытуцыйны суд мусіць замяніць Канстытуцыйны tryбунал, так гэты

кіруе справамі мясцовага самакіраванья; ажыццяўляе права ўласніка ў дачыненні камунальнай уласнасці, распрадажацца даходамі мясцовага самакіраванья; усталёўвае мясцовыя падаткі і зборы ў адпаведнасці з законам; засноўвае сымбалі мясцовага самакіраванья; звязаеца ў кампетэнтныя органы па пытаннях, якія закранаюць інтэрэсы мясцовага насельніцтва; супрацоўнічае з іншымі органамі мясцовага самакіраванья, стварае з імі сумесныя арганізацыі, а таксама саюзы (асацыяцыі) органаў мясцовага самакіраванья, якія прадстаўляюць іх інтерэсы;

узаемадзейнічае ў межах сваёй кампетэнцыі з органамі мясцовага самакіравання іншых краін і можа звязацца членамі міжнародных арганізацый самакіраванья.

Рашэнне прадстаўнічага органа мясцовага самакіраванья можа быць адмененым або змененым толькі рашэннем суда ў выпадку яго супрэчнасці закону.

Дэпутаты рады не мусіць адказаць за выяўленыя меркаваныні і галасаваныне пры ажыццяўлены сваіх паўнамоцтваў.

Артыкул 93. Мясцове самакіраванье мае права на ўласныя прыбыткі, неабходныя для выкананьня задач, вызначаных законам, а таксама на атрыманье дзяржаўных датаций і субсіды, адпаведных гэтым задачам. Органы мясцовага самакіраванья могуць надзяляцца законам асобнымі дзяржаўнымі паўнамоцтвамі з передачай неабходных для іх ажыццяўлення матэрыяльных і фінансовых сродкаў.

Мясцовому самакіраванню кампенсуюцца дадатковыя выдаткі, узынілія ў выніку рашэнняў, прынятых органамі дзяржаўнай улады.

Артыкул 94. Матэрыяльна-фінансавую базу мясцовага самакіраванья складаюць камунальная ўласнасць, мясцовы бюджет, а таксама агульныя субсіды і датациі з дзяржаўнага бюджету. Канфіскацыя сродкаў мясцовага бюджету для дзяржаўных патрэб не дапускаецца.

Артыкул 97. Вярхоўная рада на пропанову Ўраду можа распусціць прадстаўнічы орган мясцовага самакіраванья, калі ён, паводле рашэння Канстытуцыйнага tryбуналу, груба або неаднаразова парушаў Канстытуцыю або законы.

РАЗДЗЕЛ V. ЗАКЛЮЧЧЫНІЯ І ПЕРАХОДНЫЯ ПАЛАЖЭННЫ

Артыкул 99. Малая Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь звязаеца законам простага дзяяньня і валодзе наўышэйшай юрыдычнай сілай на тэрмін да прыняцця новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Палаҗэнны дзеючай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь застаўца ў сіле ў частках, якія не супрэчаць Малой Канстытуцыі.

З моманту уваходжанья Малой Канстытуцыі ў сілу съмартнае пакаранье не ўжываецца.

Іншыя нарматыўныя прававыя акты Рэспублікі Беларусь дзейнічаюць у частках, якія не супрэчаць Малой Канстытуцыі.

Пытанні а бізнес-зонах і нарматыўных прававых актаў вырашаныца Канстытуцыйным tryбуналам ва ўстаноўленым парадку.

Артыкул 100. Органы дзяржаўнай улады і кіраваньня да іх фарміраванья ў адпаведнасці з Малой Канстытуцыйнай дзейнічаюць на падставе заканадаўства Рэспублікі Беларусь, якое не супрэчыць Малой Канстытуцыі.

будзе Канстытуцыйны trybuнал. Таксама Вярхоўная рада тэрмінам на пяць гадоў мае абіраць упаўнаважанага па правах чалавека. Ён будзе дзейнічаць у пяці абаронах правоў і свабодаў асобы, гарантаваных Канстытуцыяй.

Кантрольная палата будзе сачыць за выкананьем дзяржбюджету. Яна будзе фармавацца на першай сесіі Вярхоўнай рады. У Кантрольную палату ўвойдзіць восем чалавек, па сваім статусе прыроўненыя да дэпутатаў Рады. Яшчэ будзе ўведзеная назіральная рада па тэле- і радыёвяшчанью — для кантрлю за законнасцю выдачы ліцензій вяшчальнym арганізацыям.

Зыміцер Панкавец

Галоўным кантралюющим органам

Дэмарш Мандэльсона

21 чэрвенья Эўрапейскі Звяз пазбавіў Беларусь гандлёвых прэфэрэнций за парушэнне правоў працоўных. Гэтая санкцыя закране 10% беларускага экспарту ў Эўропу.

Беларусь губляе права на гандлёвыя льготы пры экспарце тавараў у краіны ЭЗ. Камісар ЭЗ па справах гандлю Пётр Мандэльсан патлумачыў, што рашэнне звязана з парушэннем правоў прафсаюзаў у краіне.

Пасля выключэння Беларусі з Абагуленай систэмы прэфэрэнций на нашу краіну будуть распаўсюджвацца стядарнныя імпартныя пошліны, на 3% вышэйшыя за льготныя. Выключэнне Беларусі з АСП закране прыкладна 10% беларускага экспарту ў ЭЗ.

СМ

Пётр Мандэльсан: У Беларусі абсалютна не выконваюца нормы працоўнага заканадаўства. Міжнародная арганізацыя працы, згодна з якімі ўсе працоўныя маюць права аў'ядноўвацца ў прафсаюзы і заключаць калектыўныя пагадненіні аб заробку з найманікамі.

КАМЭНТАР

Працьверазенне

Пра страту прэфэрэнцый дзяржаўныя мэды маўчаць. Хоць ня кожны дзень дзяржаву караюць на 400 мільёнаў эўра! Што да пазбаўлення прэфэрэнцый у гандлю з ЭЗ, дык гэта ўвогуле другі выпадак у гісторыі. Да Беларусі так уганаравалі толькі Мянмур-Бірму з яе фактывична прыгонным ладам.

Эканамісты ўесь час цвердзілі, што ў нас малая адкрытая эканоміка, але гэта неяк у адно вуха ўлятала, празь іншыя вылятала. Нафтавы афшор стварыў ілюзію вечнага раю. Цяпер надыходзіць працьверазенне. 400 мільёнаў эўра — сума не сымяротная. Але амаль столькі ж мы ўжо завінаваціся за газ Pacei. Неспрыяльныя чыннікі нарастаюць сънежным камяком. І ці не справакуе адзін з іх лявіну? Нездарма рэфэрэнам гучыцца цяпер у вуснах афіцыйнага кіруніка: страшная не апазыція, страшны фінансавы, эканамічны абал.

Аляксандар Класкоўскі

Мілінкевіч дае шанец

Мілінкевіч з паплечнікамі ў калідорах Міністру.

Рэгістрацыя «Руху «За Свабоду» як індыкатар дэмакратызацыі.

Аляксандар Мілінкевіч наўедаў Міністэрства юстыцыі і падаў заяўку на рэгістрацыю Рэспубліканскага праваабарончага грамадзкага аўяднання «Рух «За Свабоду».

«Рэгістрацыя Руху зьяўляецца адным з індыкатараў дэмакратызацыі аўтарытарнага рэжыму. Пяць галоўных на-

кірункаў нашай дзейнасці — гэта абарона правоў чалавека, пабудова грамадзянскай супольнасці, захаванье незалежнасці і сувэрэнітэту, пра-вядзенне свабодных і дэмакратычных выбараў, а таксама эўрапейскія вэктор раззвіцця нашага грамадзтва», — заяўві палітык.

20 траўня ў Горадні прайшоў устаноўчы сход «Руху «За свабоду». Старшынём аўданы быў аброны А.Мілінкевіч. Яго намеснікамі — Юрэс Губарэвіч і Віктар Карніенка. У сходзе ўзялі ўдзел калія ста актыўістамі з усёй Беларусі.

МБ

Прэмія Ластоўскага матэматыку, мэдыку і кліматолягу

16 чэрвенья ва ўправе БНФ ганаравалі прэміяй імя Вацлава Ластоўскага. Яе заснавалі Таварыства беларускай шко-

лы, Асацыяцыя беларусістай, Згуртаваньне беларусаў съвету.

Премію атрымліваюць беларуска-моўныя выкладчыкі тых дысцыплін, якія рэдка у ВНУ чытаюцца па-беларуску.

Сёлета ляўрэатамі сталі матэматык Тамара Сухая, мэдык Аляксандар Арицшэўскі і кліматолаг Павал Каўрыга. Іх абрали сярод 14 фіналістаў конкурсу.

Тамара Сухая выкладае вышэйшую матэматыку ў БНТУ, яна аўтар пяці дапаможнікаў. Доктар мэдыцынскіх на-вук Аляксандар Арицшэўскі выкладае на катэдры марфалёгіі чалавека Мэдун-іэрсытэту. Галоўны кліматолаг краіны Павал Каўрыга — аўтар «Расейска-беларускага слоўніка па мэтэаралёгіі і кліматалёгіі».

Зыміцер Панкавец

Бывай, Сэвэрын

Скасавалі мёртваму прыпаркі

Піша Аляксандар Класкоўскі.

Афіцыйны Менск съяткуе такую рэдкую апошнім часам удачу на дыпляматычным фронце. Рада ААН у правах чалавека скасавала мандат адмысловага дакладчыка па Беларусі. На гэту вестку адразу ж адгукнуліся медныя трубы айчыннай прапаганды (пры тым што выключэнне краіны з Абагулена систэмы прэфэрэнцый Эўразіі — рапшэнне куды болей важкае — дзяржаўныя мэдыі сустрэлі магільным маўчаньнем).

Выйгрыш піяраўскі. Но ААН не перастае сачыць за станам правоў чалавека ў Беларусі, як пасыпшаліся зазначыць некаторыя агенцы. Проста мяніеца з мэханізм. Зы іншага боку, кладучы руку на сэрца, і ранейшыя рэзалюцыі ААН-у скіпіт ініцыятывы былі як мёртваму прыпаркі. Сымех сказаць: спэцдакладчыка Адрыяна Сэвэрына не пускалі ў краіну (а паказаўшы дулю праз браму, яшчэ і папракалі потым за

Рада ААН у правах чалавека выклочыла Беларусь ды Кубу з «чорнага сылісу краін», якія патрабуюць сталага назіраньня.

Сваё рапшэнне Рада аргумэнтавала tym, што ў гэтых краінах спэцдакладчыкі працавалі больш за шэсць гадоў.

Сталае назіраньне застанецца ў дзевяці проблемных краінах, уключна з Паўночнай Карэй, Камбоджай, Суданам, Самалі. У дачыненьні да іншых краін-сябраў ААН будзе ўжывацца практика перыядычнага назіраньня за станам правоў чалавека.

Паводле радыё «Свабода»

КАМЭНТАР

неаб'ектыўнасць!)

Разумны спажывец айчыннага афіцыёзу раскумекае, што да чаго, ужо з тae акалічнасці, што Беларусь вывелі за дужкі разам з Кубай — «выспай Свабоды» ў дзівюхосьці. Экспэрты наўпрост звязваюць рапшэнне зь цікам «усходній бальшыні» Рады ААН у правах чалавека. Маўляў, Беларусь мусілі скарыстаць як разъменную карту, каб не спаралізаць працу гэтай ініцыятыцы.

Яна паўсталала летась замест адпаведнага камітэту АБ'яднаных Наций. Але выглядае на тое, што памянялі быка на індыка. Сярод чальцоў новай Рады, якая фармуецца паводле рэгіянальнага прынцыпу, — у прыватнасці, такія проблемныя з гледзішча прарабарончага руху дзяржавы, як Расея, Кітай і тая самая Куба. Ды Беларусь некалькі тыдняў таму была ўжо адной нагой там.

Усе гэтыя манэўры съведчаць, найперш, пра глыбокую крызу самой

ААН. Пад дахам не адэкватнай выклікам часу глябальнае структуры мусіць неяк ужыванца дзіве сотні жахтыва розных краінаў — багатыя і жабрацкія, дэмакратычныя і дыктатарскія... На жаль, болей менавіта проблемных. Што і стварае адпаведную аўру, у тым ліку і ў пытацьні правоў чалавека. Няўжо ж Гавана будзе кідаць камень у афіцыйны Менск?

Захад жа апошнім часам аддае перавагу не анэмічным рэзалюцыям ад імя разнапэрсных структураў, а санкцыям, што ўводзяцца цэнтрамі прымання рапшэнняў — Вашынгтонам ды Брусалем. «Думаю, калі б Менску далі магчымасць выбіраць, ці захаваць прэфэрэнцыі ў гандлі, ці скасаваць мандат спэцдакладчыка, тут без ваганьняў выбралі б першае», — мяркую палітолаг Андрэй Фёдарав.

На ягоную думку, скасаванье мандату Сэвэрына — для беларускіх прарабаронцаў момант хоць і непрыемны, але не трагічны. Дэмакратычны дрэйф краіны будзе вызначацца іншымі чыннікамі.

СЪЦІСЛА

Мінадукацыі хоча варнуць мову ў ВНУ

У Міністэрстве адукацыі не выклочаюць увядзення зь верасня ў ВНУ абавязковага курсу прафесійнай лексыкі беларускай мовы. У 2006—2007 г. курс быў факультатыўным. Старшыня «Таварыства беларускай мовы» Алег Трушай задаволены становчай рэакцыяй Адміністрацыі прэзыдэнта на тысячу лістоў грамадзян, якія прапанавалі пакінуць у ВНУ абавязковое вывучэнне курсу прафесійнай лексыкі беларускай мовы.

«Рэспубліка» прабачалася перед каталікамі

Урадавая газета «Рэспубліка» прынесла прабачэнны за «некарэктныя выказванні» на адрас Касыцёлу і Папы Яна Паўла II ў артыкуле «Новыя крыжаносцы» («Р» ад 15.06.2007). Місіянэрская дзейнасць Касыцёлу там параўноўваецца з крыжовымі паходамі, а Папа Ян Павал II, пісала газета, «ужо ў якасці «намесніка Бога на Зямлі» супрацоўніча з шэфам ЦРУ, г.з. займаўся

нізменнымі, так бы мовіць, д'ябальскімі справамі». У адказ Саюз паліякаў Беларусі запатрабаваў прыцягнуць да адказнасці галоўнага рэдактара газеты Анатоля Лемяшонка і журналіста Антона Андрэненку паводле арт. 130 КК: «Распальванье расавай, нацыянальнай альбо рэлігійнай варожасці».

Новы пасол Вялікай Брытаніі

Новым надзвычайнім і паўнамоцным паслом Вялікай Брытаніі ў Беларусі будзе Майкл Хэдак — кар'ерны дыплімат, які

працаваў у Швайцарыі, Кувейце, Сірыі, Чэхіі і Раде.

Парлямэнт захаваў разъмеркаванне

Прыняты палатай прадстаўнікоў законопраект аб вышэйшай адукацыі захоўвае систэму разъмеркавання для выпускнікоў ВНУ. Яны абавязаны адпрацоўваць два гады. Пры няяўцы выпускнік кампенсаве выдаткі на навучанье. Дыплём магістра не ратуе ад разъмеркавання.

**Паводле БелаПАН,
www.baj.ru, БелТА**

Дзень Быкава

19 чэрвень Васілю Быкаву, Народнаму пісьменьніку, франтавіку і змагару за незалежнасць Беларусі споўнілася б 83 гады. Па яго кніжках съвет дазнаваўся пра беларускую літаратуру. Ён быў кандыдатам на Нобэля, неаспречным мэральным аўтарытэтам. Яго вяртанье з-за мяжы, скон і шматты-січна маніфэстация, у якую вылілася паходаванье, сталі легендай нашых дзён. У дзень нараджэння Васіля Быкава людзі зьбіраліся разам, каб успомніць яго.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Пасол Ізраілю Зэеў Бэн-Ар'е, перакладчык «Бедных людзей» Быкава, з кветкамі ля могілы пісьменьніка.

Над Васілём съпявалі гімны

А 18-й на Ўсходніх могілках, дзе паходаваны Васіль Быкав, было каля сотні чалавек. Колкі хвілін пачакалі: падыходзіла моладзь з кветкамі, бел-чырвона-белымі стужкамі. Над грамадою — там, дзе стаялі маладафронтавуцы, — лунаў бел-чырвона-белы сцяг.

Сябра Васіля Быкава, пісьменьнік Валянцін Тарас ад імя Беларускага ПЭН-цэн-

тра пачаў імпрэзу, запрасіўшы ўсіх выхадцаў і ўспамінаць Народнага пісьменьніка. Генадзь Бураўкін казаў, што на хода ў гэты дзень думаець, што Быкава няма: «Надварт, 83 гады таму Быкав прыйшоў у Беларусь і назаду сёды з намі застанецца».

Пасол Ізраілю Зэеў бэн Ар'е прамаўляў па-беларуску. Ён падзяліўся прыемнай наўной: ізраільскі літаратурны

часопіс хутка надрукуне «Бедных людзей» Быкава на іўрыце, съціпла апусціцьшы той факт, што сам пераклаў твор на родную мову.

Акадэмік Радзім Гарэцкі ўспамінаў, што Быкав першы паставіў пытанье пра ўшанаванье памяці ахвяраў сталінскіх рэпрэсій.

«Кожны час мае сваё сяроднявечча, — казаў ізноў Валянцін Тарас. — І цяпер якраз такі час нашага сяроднявечча, калі пануе інквізыція. Але мы жывыя, творчыя».

Быкава жывая... Сёньня ў літаратуры ёсьць дзіве лініі: лінія Сталіна-Чаргінца і лінія Быкава-Адамовіча і ўсіх нас. Я не сумняюся, што ўрэшце лінія Сталіна апынеца там, дзе ёй належыць быць».

Ірина Міхайлаўна Быкава падзякаўала ўсім, хто прыйшоў успомніць пісьменьніка.

На адыход прысутныя праспявалі гімны «Магутны Божа» ды «Не загаснуць зоркі ў небе».

**Сямён
Печанко**

«Чакаю гэты дзень, каб пагаварыць з вамі!»

У вушацкую вёску Бычкі, на радзіму Быкава, людзі зъехаліся зь Менску, Палацку і Наваполацку, Віцебску, Шаркаўшчыны. Былі Аляксандар Мілінкевіч зь Інай Кулей, Вінцук Вячорка, Павал Севярынец, Уладзімер Арлоў, Сяргей Законьнікаў, Вольга Іпатава, Ірина Жарнасек. Праз праблемы са здароўем ня змог быць Рыгор Барадулін, ён нават ня змог прыйсці на Ўсходнія могілкі. Затое прыехала сястра Быкава Валянціна: уцякla з наваполацкага шпіталю, каб патрапіць на сънятаванье. Прыйшло шмат аднавіскоўцаў Быкава. Імпрэзу ж арганізавала краязнаўца Ада Райчонак.

Сядзібу-музей паставілі на месцы хаты Быкавых. «Канечнe, зрабілі падобна, але зусім ня тое, — кажа сястра пісьменьні-

ка. — Гэтая ж хата халодная, ніхто ў ёй жыць ня зможа. Моху між бярвеньня няма. Са старых рэчоў засталіся толькі два ложкі. Усё іншае ўжо не адсюль».

У хаце некалькі партрэтаў Быкава. Стайць фатаздымак, які несылі перад калёнай падчас паходаванья Народнага пісьменьніка. Гартаю книгу гасцей музею. Адзін з апошніх записаў: «Дзякую ад байкоў спэцназу МУС». Ніхто з раённага начальнства не адзначаўся.

Імпрэза пачалася проста на падворку. Паэт Сяргей Законьнікаў расказаў, як быў ва Ўкраіне ў вёсцы Севярынаўка, дзе імя Васіля Быкава напісане на брацкай магіле. У Севярынаўцы ёсьць вуліца імя Быкава. У Менску, Вушчах, іншых гарадах Беларусі такіх вуліц яшчэ няма.

А.Мілінкевіч заяўлі, што рух «За Свабоду» заснаваў прэмію імя Быкава. Ляўрэатам будуть людзі, «якія працавалі над умацаваннем беларускага духу, дзякуючы каму людзі выходзяць на Плошчу».

Валянціна Быкава казала, што брат сапраўды пачынаў пісаць вершы, але не пайшло. Расказвала, як з фронту прыйшла «пахаронка», колкі яны з маці плакалі, пакуль не разабраліся, што «пахаронка» датуецца ранейшым чыслом, чым нядыні ліст Васіля. «Чакаю штогод гэты дзень, каб вы прыехалі сюды, каб пагаварыць з вамі», — спадарыня Валянціна не хавала сълёз.

Імпрэза ля музэю перацякла ў сяброўскую бясedu ля старой вясковай школы, дзе некалі вучыўся Быкав. Гэты будынак не перараблялі і яго съцены сапраўды помніць Быкава.

Зыміцер Панкавец, Бычкі – Менск

Дажынкі пад пагрозай

Рэкордна гарачае і сухое лета наносіць удар па ўраджаю.

Тэма ўплыву экстремальнага надвор'я на будучы ўраджай уздымаеца ў апошнім нумары «Советской Белоруссии». У артыкуле «Сухой счёт» вядзеца пра надзвычайнай становішча ў Гомельскіх гаспадарках. У іх, паводле апошніх дадзеных абласнога камітэту па сельскай гаспадарцы і харчаваныні, пашкоджана каля 60 тыс. гектараў зерневых (20% усіх плошчаў), зь якіх чвэрць загінула. З-за недахопу вільгаці паярпела больш за палову раёнаў вобласці. Практычна ўсё Палесьсе апынулася пад пагрозай страты ўраджаю. Ёсьць гаспадаркі, дзе паша выгарэла цалкам. На Гомельшчыне сохне нават кукуруза, устойлівая да сушы культура. Тым не менш, нельга казаць пра магчымы недабор ураджаю, прыводзіць газета

словы старшыні камітэту Леаніда Мальчука.

«СБ» таксама падае меркаванье супрацоўнікаў Навукова-практычнага цэнтра па земляробстве НАН Беларусі, па звестках якіх страты ўраджаю зерневых ад сушы складаюць 5-7%. Найменш паярпелі пасевы на Берасцейшчыне, Віцебшчыне і Магілёўшчыне.

Варты азначыць, што ў неафіцыйных гутарках наўкоўцы куды менш аптымістычныя: паводле разлікаў, калі ўстойліва сухое надвор'е захаваецца цягам некалькіх тыдняў, у Беларусі можа паўтарыцца неўраджай 1999 г. Тады атрымалі 3,6 млн. т зерня, што стала прычынай адмены съятканія «Дажынак» у Шклове.

Пра магчымы недабор ураджаю піша газета «Белорусы и рынок». У якасці доказу прыводзіцца той факт, што адказныя чыноўнікі, кажучы пра заплянаваныя паказчыкі, увесе час звязваюць рэалістычнасць іх выкананьня з надвор'ем.

Выданье звязвае асьцярожнасць чыноўнікаў з сітуацыяй у нашых суседзяў. На поўдні Украіны і Расеі склалася надзвычайная сітуацыя. Ва Украіне яна запатрабавала тэрміновых заходаў ураду. Праз капрызы надвор'я наша паўднёвая суседка мусіць сёлета закупіць каля 700 тыс. т зерня. Прычым плянуюцца закупка ня толькі пшаніцы, але і фуражнага ячменю і кукурузы.

У паярпелых ад сушы рэсійскіх рэгіёнах чакаецца зынжэнэрнае ўраджайнасці на 30%. Сёлетні недабор зерневых прывядзе да росту імпарту мяса і ўздыму інфляцыі, прагназуе Інстытут кан'юнктуры аграрных рынкаў.

Сямён Печанко

Прэм'ер-міністар заявіў аб правале замежнагандлёвых паказчыкаў

«Калі мы ў нечым памыліся, то сітуацыю трэба карэктаваць», — заявіў прэм'ер-міністар Сяргей Сідорскі, камэнтуючы 19 чэрвеня на паседжаньні Савету міністраў невыкананыне паказчыка па дасягненні становічага сальда ў замеж-

ным гандлі.

Паводле слоў Сідорскага, «правал гэтага паказчыка шмат у чым абясцэні ѹішыя дасягненіні эканомікі за студзень-травень гэтага году». «Мы ня толькі не змаглі дасягнуць станоўчага сальда, але і дапусцілі

перавышэнне тэмпаў росту імпарту над тэмпамі росту экспарту ў два разы», — зазначыў прэм'ер.

Паводле Міністру, у студзені-красавіку сальда замежнага гандлю таварамі і паслугамі склалася адмоўнае ў памеры \$742 млн, у

тым ліку таварамі — адмоўнае (\$1127 млн), паслугамі — станоўчае (\$385 млн). Паводле Нацбанку, ад'ём замежнага гандлю таварамі і паслугамі за студзень-красавік склаў \$15 млрд 638 млн, у тым ліку экспарт — \$7 млрд 448 млн, імпарт — 8 млрд 189 млн. У адносінах да леташняга пэрыйду ад'ём гандлю таварамі і паслугамі склаў 116,9%, экспарт — 111,6%, імпарт — 122,1%.

Паводле БелаПАН

Цягам году мусіць прыватызаваць цэмэнтныя заводы

А таксама Гарадзенскую тытунёвую фабрыку і шэраг драбнейшых прадпрыемстваў.

Дзяржаўны камітэт па маёмастці плянус цягам 2007 г. акцыянуваць 7 прадпрыемстваў. Тры з іх уяўляюць для айчыннай эканомікі важнае значэнне. Гэта Беларускі цэмэнтавы завод, Крычаўскі цэмэнтна-шыфэрны завод і Гарадзенская тытунёвая фабрыка. Пералік прадпрыемстваў, што маюць прыватызаваць у бягучым годзе, замацаваны пастановай Дзяржкамітэту па маёмастці №30 ад 28

траўня 2007 г. У мінулым годзе з дзяржаві заплянаваных да продажу зымнілі статус толькі чатыры прадпрыемствы.

Міністар архітэктуры і будаўніцтва Аляксандар Селязьнёў паведаміў, што Беларускі цэмэнтавы завод будзе прыватызаваны ў бліжэйшы час. На першым этапе дзяржаўны ўдзел у акцыянэрным капітале прадпрыемства будзе складаць 100%. Стандартная

працэдура акцыянування займае каля паўгоду, аднак на патрабаваныне ўраду працэс можа завершыцца ў больш кароткія тэрміны. Беларускімі цэмэнтнымі заводамі цікавяцца інвестары з Ірану, Кіпру, Аўстрый ды Эгіпту.

Гарадзенская тытунёвая фабрыка ўнесеная ў сьпіс прадпрыемстваў, рэфармаваць якія плянуюцца да канца году. Аднак незалежныя экспэрты ў гэтым пытанні больш асьцярожныя.

СП, паводле
«Белорусы и рынок»

17 чэрвеня тысяча эвангелісцкіх цэрквяў Беларусі малілася за свабоду сумленья.

14 чэрвень

Казуліна пазбавілі сустрэчы зъ сям'ёй

Палітвязня **Аляксандра Казуліна** пазбавілі права на кароткатэрміновую сустрэчу зъ сям'ёй, што мусіла адбыцца ўлетку. Нагодай стала нібыта парушэнне вязнем дысцыпліны. Свалякі валодаюць інфармацыяй, што яго зьбираюцца перавесці ў менскі тутрэмы шпіталь.

Арыштавалі кіраўніка Шклоўскага БНФ

Аляксандра Фёдарава, кіраўніка Шклоўскай гарадзкой арганізацыі Партыі БНФ, арыштавалі па авбінавачаныні ў атрыманні заробку за «ніябожчыка». У той жа дзень у хаце Фёдарава міліцыянты ўчынілі ператрус. А Фёдараву быў зъмешчаны ў камэру часовага затрымання.

15 чэрвень

Дашкевіч адсадзеў палову тэрміну

15 чэрвеня мінула палова тэрміну зъняволення **Зымітра Дашкевіча**. З гэтай нагоды незарэгістраваны «Малады фронт» расклейў учынцы ў Менску дзясяткі партрэтаў палітвязнія з патрабаваннем яго вызваленя.

Зыміцер адбывае пакараныне ў шклоўскай каменні.

Шацікаву і Ігнатовіча аштрафавалі

У Віцебску актыўістку **Крысьціну Шацікаву** пакаралі штрафам у памеры 21 базавай велічыні (651 тыс. рублёр). Суддзя Першамайскага суду Віцебску **Валянціна Кісімараўшкіна** прад'явіла ёй авбінавачванье адразу па двух артыкулах КаАП: не-падпарадкованье супрацоўнікам міліцыі і ўдзел у несанкцыянаваным пікетаванні. У Менску аштрафаваны сябры Партыі БНФ **Андрусь Ігнатовіч**. Суд Фрунзенскага раёну Менску прызнаў А. Ігнатовіча вінаватым у расклейванні ўётак з заклікам узяць удзел у мітынгу 26 красавіка. Паводле ч. I арт. 23.24

КаАП РБ (парушэнне ўсталяванага парадку арганізацыі й правядзення мітынга), Ігнатовіча аштрафавалі на 15 базавых велічынія (465000 беларускіх рублёў).

У Горадні ўсталявалі слуп памяці

На месцы разбуранага будынку па вул. Горкага, 29, актыўісты дэмакратычнага руху ўсталявалі слуп з фотаздымкамі і шыльдай з надпісам: «Жылы дом. Помнік архітэктуры канструктывізму. 1936 — 6.X.2006. Трагічна загінуў». Такіх дамоў у Горадні дзесяць, а па ўсёй Беларусі — каля сотні.

Забаранілі пікет

Менгарвыканкам забараніў пікет супраць адмены льготаў. Заяўнікамі выступілі сябры Партыі БНФ **Андрусь Ігнатовіч і Сяржук Семянюк**. Пікет меркавалі правесці 21 чэрвень ў раёне вул. Харужай і Куйбышава з 16.00 па 20.00. Адмова грунтуеца на тым, што «правядзенне акцыі будзе ствараць нязручнасці пешаходам і руху транспарту».

16 чэрвень

Саюз палякаў судзіцца з «Рэспублікай»

Саюз палякаў Беларусі патрабуе прыцягнуць да крымінальнай адказнасці галоўнага рэдактара газеты «Рэспубліка» **Анатоля Лемяшонка** і аўтара гэтага выдання **Антона Андрэненку**.

У заяве, накіраванай у Генпрокуратуру, Рада СПБ выказвае меркаваныне, што, апублікаўшы і распаўсюдзіўшы на тэрыторыі Беларусі артыкул «**Новыя крыжаносцы**», рэдактар і аўтар газеты зъдзейснілі злачынства, пакараныне за якое прадугледжвае арт. I 30 КК — «**Распальванне расавай, нацыянальнай альбо рэлігійнай варожасці**».

17 чэрвень

Супольная малітва пратэстантаў

У нядзелю адбылася супольная малітва ў пратэстанцкіх цэрквях. Яна ахапіла больш за 10 тысячай вернікаў і адбывалася адначасова ў тысячы памесных цэрквяў па ўсёй Беларусі. Малітве папярэднічаў трохдзённы пост. Мэта

акцыі — прыцягнуць увагу да парушэння ўладамі правоў рэлігійных меншасцяў.

18 чэрвень

Тацяну Севярынцу не аднавілі на працы

Суддзя Першамайскага раённага суду **Тацяна Родзіна** адхіліла пазоў **Т. Севярынцу** да Аддзелу адукцыі Першамайскага раёну Віцебску. Спн. Тацяна зьбіраеца падаўца касацыйную скаргу і новы пазоў у суд вышэйшай інстанцыі. Т. Севярынцу імкнецца праз суд аднавіцца на працы. Яе звольнілі з сярэдняй школы №40 нібыта за прагулы.

Рэгістрацыя Руху «За свабоду»

Лідэр «Руху «За свабоду» **Аляксандар Мілінкевіч** падаў заяўку ў Міністэрства юсцыі на рэгістрацыю Рэспубліканскага працаўбарончага грамадзкага аўяднання «Рух «За Свабоду»».

У Клецку прыкрылі палітычную справу

Заведзеная 13 траўня супраць клецкага актыўіста **Сяргея Панамарова** крымінальная справа паводле ч.2 арт. 188 (паклён у друкаваных сродках) спыненая з-за адсутнасці складу злачынства. Нагодай для справы стала нататка ў газэце «Бойкі Клецк», якую С. Панамароў выдае ўласнымі сродкамі. У адным з артыкулаў вялося пра тое, як кіраўнічка Клецкай юрыйчынай кансультатыўнай **Натальля Семашкевіч** адсудзіла ва ўласнага бацькі маёмысць ды пазбавіла яго бацькоўскіх правоў на малодшую дачку.

Вызваліць Рыту Царан

Больш за сто студэнтаў Гарадзенскага ліцэю і Гарадзенскага дзяржуніверсітэту падпісаліся пад лістом з просьбай вызваліць **Маргарыту Царан**. 20-гадовую дзячычыну асуздзілі на чатыры гады зынволену за наўбыды ёсць 0,28 гр марыхуаны. Падпісанты лічаць, што прысуд студэнтцы несправядлівы, а крымінальная справа супраць яе — вынік памылкі альбо правакацыі.

19 чэрвень

Справу Лукашова перанесьлі на 9 ліпеня

19 чэрвеня суддзя Ленінскага раёну Менску **Т. Жулкоўская** мусіла пачаць пайторна разглядаць справу **Кастуся Лукашова**, брата Вячаслава Січычка, аднак працэс не адбыўся. На суд не зявіўся паярпелы ўчастковы **Сушчэнка**, ён да 5 ліпеня знаходзіцца ў камандзіроўцы. Справу К. Лукашова перанесьлі на 9 ліпеня. 20 лютага суд пакараў Лукашова зынволеннем на 2 гады з адтэрмінукай выкананія прысуду на 2 гады. Кастуся призналі вінаватым у парушэнні арт. 364 КК (Супраціў міліцыі). У красавіку Калегія Менскага гарадзенскага суду адмініла прыгавор К. Лукашову.

Фінькевіча пераводзяць у Шклоў

Актыўіста незарэгістраванага «Маладога фронту» **Артура Фінькевіча** звяльняюць з працы ў магілёўскім дзіцячым садку, дзе ён рабіў дворнікам, і пераводзяць у Шклоў, на будаўніцтва папяровай фабрыкі. Нагадаем, што Фінькевіч быў асуджаны за ўдзел у незарэгістраванай арганізацыі.

Капітальны рамонт

Піша Віталь Тарас.

У швэдзкага пісьменьніка Пэра Лягэрквіста ёсьць апавяданьне — нібыта, пра рамонт. У доме ўесь час нешта габлююць, фарбуюць, klejacy шпалеры, перасыцілаюць падлогу, разъбіраюць столь. І ўсё бліжэй чуваць грукат малаткоў... На самым канцы апавяданьня разумееш, што гэта сымбалічнае апісаньне жыцця чалавека.

У сённяшній Беларусі жыцьцё гарадзкога чалавека, без усялякай сымболікі і перабольшваньня, ёсьць суцэльнім пэрманэнтным рамонтом.

«Зараз дапалім»

Напрыклад, возьмем дом, у якім живе мая сям'я. Даўным-даўно, гады чатыры таму нам паведамлі, што ў доме будзе капітальны рамонт...

Кожны савецкі чалавек ведае, што адзін рамонт роўны двум пажарам і чатыром паводкам.

Праўда, за савецкім часам сам гэты панятак нейкі час быў ахутаны флёрам рамантызму. Так, знакаміты раман Леаніда Собалева (ён узначальваў Саюз Пісьменьнікаў ССР, памёр у 1971 г.) называўся «Капітальны рамонт». Раман, які выйшаў у 1933-м, быў прысьвежаны жыцьцю дарэвалюцыйнага царскага флёту. Галоўная патасная ідэя раману, які горача падтрымаў галоўны пралетарскі пісьменьнік Горкі і які потым вывучалі ў ВНУ з гуманітарным ухілам, была простай — да рэвалюцыі жыцьцё, асабліва на флёце, было жахлівым і бесчалавечным. Ня тое што ў гады першых сталінскіх пяцігодак.

Праўда, за гады сацыялізму й постсавецкай рэчаіснасці на тэму рамонту й рамонтнікаў нарадзілася безльч нерамантычных анекдотаў. Вось адзін з іх. Жанчына знайшла брыгаду рамонтнікаў і прывяла іх дахаты, каб яны паглядзелі, колькі ён зойме часу. Брыгадзір запэўнівае — ну, тут працы на пару гадзінаў. Добра, — узрадвалася жанчына.

Тады я пайду ў цырульню, а вы тут

працуіце. Вяртаецца праз чатыры гадзіны — рабочыя сядзяць на кухні, паляць. «Так, — кажа гаспадыня. — Я паеду на выходныя да маші, а вы тут да панядзелка ўсё каб зрабілі!» «Дык зараз дапалім і зробім», — кажа брыгадзір. У панядзелак тая ж карціна: сядзяць, паляць. «Ну што ж! Я на месяц еду ў адпачынак. Каб да майго прыезду ўсё было зроблены!» — патрабуе гаспадыня. «Зараз дапалім і зробім», — абяцае брыгадзір. Вяртаецца гаспадыня з адпачынку. У кватэры конь не валаўся. Рабочыя сядзяць паляць. «Ішлі б вы адсюль...!» — не вытрымлівае жанчына. «Зараз дапалім і пойдзем».

Але што ж, калі пад капітальным рамонтом разумець рэвалюцыйныя

Гаспадарамі жыцьця адчуваюць сябе яны — тыя, хто зрабіў з нашага гораду муляж эпохі развязтога сацыялізму.

пераўтварэнні й разбурэнні, дык гэтыя якасці цалкам адпавядаюць панятку і ў наш час. Асабліва калі размова йдзе пра капітальны рамонт без высялення. Вось пад такі мы й патрапілі.

Праўда, адразу пасьля таго як ЖЭС паведаміў жыльцам пра рамонт, нічога асаблівага не адбывалася. Ішлі гады, мы пасыпелі самі памяняць вокны, адгабляваць падлогу, паклеіць шпалеры, паставіць новую сантэхніку. Насупраць нас пабудавалі новы дом.

Першымі прыйшлі электрыкі. Потым, пакуль мы былі ў ад'ездзе, прыйшлі дахоўшчыкі і памянялі бляху. Усё было цудоўна. Аж пакуль не прыйшлі сантэхнікі і не паздымалі ўнітазы, каб памяняць заіржаўленыя за дзесяцігодзіньі каналізацыйныя трубы. Абяцалі, што пацярпець давядзенца дні два-тры. Цярпеньне расцягнулася на трэх тыдні.

Цяпер мы ведаєм, што галоўная

правага жытла ў цэнтры сталіцы — гэта, па-першае, блізкасць грамадzkай прыбіральні. І па-другое, магчымасць заскочыць у госьці на хвілінку да сваякоў ці знаёмых. Горш, калі знаёмы ў момант капрамонту заходзяць у госьці да вас. Ды яшчэ зь півам.

Гіпсакартоншчыкі

Ну, да ўсяго ж прывыкае чалавек. Прывыклі да цыстэрнаў з водой у двары. Да частых адлучэнняў электрычнасці. Да адсутнасці то гарачай, то халоднай вады (і ня толькі, як ні дзіўна, падчас капрамонту). Да непазбыўных съядоў фарбы й пабелкі на ўсім, да заўсёднага пылу ад бітай цэглы ды шчабёнкі ў паветры. Ды што тут распавядца? Кожны сам на сабе ўсё гэта калісці ды зьведаў. Альбо зьведае.

Ну вось, пасьля сантэхнікай, месяцы праз два, прыйшлі муляры. Потым, яшчэ праз месяц, сталяры й цесляры. Потым гіпсакартоншчыкі. (Тэхналёгія, у тым ліку і будаўнічая, на месцы не стаіць.)

Сярод майстроў былі розныя людзі. Пераважна сумленныя. Усе працавітыя. Часам непунктуальныя: маглі дамовіцца на гадзіну дня ў панядзелак, а прыйсьці а шостай увечараў ў пятніцу.

Але суседзі з суседняга дому лічылі, што нам страшэнна пашэнціла, — ім трапілася брыгада, у якой усе пілі. Канечно, і сярод нашых знаёмых рамонтнікаў ня ўсе былі цвярдзеныкі. Але так напіцца, каб упусціць разводныя ключы ў дзірку на чацвёртым паверсе і шукаць іх у падвале, ці забыцца на свой інструмент — такога амаль не было.

А яшчэ я зразумеў, што пры такой колькасці брыгадзіраў, майстроў, падмайстроў, памочнікаў, вучняў і кантралёраў, якія займаюцца рамонтом, альбо правяраюць чужую працу, беспрацоўе беларусам не пагражае.

Некалі прачытаў, што мэрыя Токіё час ад часу мяняе плітку на ходніках — ружовую на жоўтую, жоўтую — на фіялетавую і г.д. І ўсё для таго, каб вырашыць проблему занятысці сярод гараджанаў. Мэрыя Менску, відаць, таксама гэтым заклапочаная. Да рознакаляровай пліткі яшчэ не

камэнтары

дайшло, але тое, што плітка й бардзюры мяняюцца ўесь час, — гэта факт. Прычым мяняюцца, як цяпер кажуць, кропкава. Сёньня там паклалі асфальтавую латку, там падраўнялі, там падфарбавалі. заўтра — у іншым месцы. Пазаўтра зноў кладуць асфальт на тым самым месцы, што й раней. А ў выніку ні праехаць, ні прыйсці.

Замест перманэнтнай рэвалюцыі — перманэнтны рамонт. Усе пры справе. І воку эстэтычна прыемна. Праўда, з усіх сучасных тэхналёгіяў улады, мне падаецца, аддаючы перавагу адной — гіпсакардону. Ни толькі адрастайраваныя дамы, але й новыя, якіх набудавана ўжо шмат, у большасці падаючыя мне чамусыці нейкімі гіпсакардоннымі, альбо муляжнымі. Нейкія расфарбованыя дэкарацыі замест гораду. Дый дэкарацыі нейкія састарэлыя, зь мінулага часу, часу «Капітальнага рамонту» Собалева.

Усе дэталі й дэталькі сталінскага ампіру — рознага роду алегарычныя фігуры, як на Палацы прафсаюзаў, галубы з галінкамі ў дзюбах, надпісы «Сталін», само сабой — усё любоўна рэстаўрецца, з дэкору й ляпніны 40-50-х гадоў ледзьве не пылінкі зьдзымухваюцца. А між тым, сапраўдных старадаўніх камяніцаў — тых самых, што вызначаюць ablічча гораду, становіща ў Менску, дзе без таго шмат чаго парушана, усё меней. Пра будынак Бернардынскага кляштару я буду тут казаць. Гэта іншая тэма, даўно і ня мною распечатая.

Я пра псыхалёгію капрамонту. Не пра тых, хто ім займаецца, хто выбівае каштарысы і будматэрыялы, хто сумленна зарабляе сабе на хлеб, а пра нас, якія звыклі жыць у гэтым гармідары. Прывыклі, што ў любую хвіліну да нас у кватэру могуць увалицца цвярозыя, ці ня вельмі (у залежнасці ад часу дня) работнікі ў

зашмальцаванай спэцвопратцы ды пачаць нешта раззвінчваць, раскурочваць, развольваць, а потым ссыці, не прыбраўшы за сабой. Прывыклі чакаць — калі нам дадуць сіятло, ваду, цяплю. Калі нам дазволіць (ці, хутчэй, не дазволіць) усталяваць сваю спадарожнікавую антэну альбо кандыцыянэр, памяняць вони на шклопакеты. Караваць кажучы — калі нам дазволіць жыць у нашых прыватизаваных кватэрах як гаспадарам? У тым і справа, што гаспадарамі жыцці адчуваюць сябе яны — тыя, хто зрабіў з нашага гораду муляж эпохі раззвітога сацыялізму.

У нашым пад'ездзе нядаўна ў чарговы раз пачалі бяліць столі ды фарбаваць съцены. Дзякаваць Богу, фарба гэтым разам хоць не традыцыйнага атрутна-зялёнага колеру. Відаць, уся, разам з чырвонай, пайшла на афіцыйную сымболіку.

Выходнымі мэр Москвы Юры Лужкоу мэр Менску Міхаіл Паўлаў змацавалі шампанскім гешэфт: да восені 2008 маскоўскія будаўнічыя фірмы збудуюць у Менску «Дом Москвы» і 25-павярховы мікрараён.

Што мяняць спачатку: начальства ці съцяг?

Такая спрэчка ўсчалася між беларусамі й літоўцамі падчас сумеснай вандроўкі па Вяльлі, па сълядох экспедыцыі графа К. Тышкевіча. Піша Людвіка Кардзіс.

17 чэрвеня на тэрыторыю Літоўскай Рэспублікі прыплыла падарожная выправа па рацэ Вяльлі. Гэта экспедыцыя наладжаная ў гонар 150-х угодкаў экспедыцыі графа К. Тышкевіча па Вяльлі. Вяльля і яе берагі — для мяняння таксама дарагі мясяціны. Гэта мая радзіма. Тут я ня раз хадзіла ў краязнаўчыя вандроўкі з сябрамі. Мы шукали гару Замкоўку (цяпер Астравеччына), пячоры на супраць вёскі Скерсабалі, пра якія пісаў яшчэ Тышкевіч. Таму я з падвойнай цікавасцю паехала сустрэць гэтую экспедыцыю.

Да буйвідзяў мы дабраліся без прыгод, агледзелі вёску, мясцовы касыцёл. Распытаўшися ў мясцовых, як праехаць да Вяльлі. Нам патлумачылі дарогу на добрай беларускай мове, і мы паехалі да месца сустрэчы.

Першым расчараўваннем быў фірмовы блакітны съцяжок, на якім было напісаны «Вілія-Neris». Зыдзівіла форма «Вілія» — на якой гэта мове? Па-беларуску? Па-польску? Но ў польской мове ва ўсіх словацкіх націск ставіцца на другі галосны з канца. Таму яны гавораць і пішуць «Wilija». А беларусы свою рэчку называюць Вяльля, націск на апошніе «я». А яшчэ зыдзівіла, што ў слове Вілія адно «і» было напісаны па-расейску, другое — па-беларуску. Што-што, а ўжо сёньня ў Вільні даведацца, як пішацца па-беларуску маленькае слова, — дакладна не праблема.

Але пакінем убаку філялягічныя спрэчкі — у нас доб-

ры настрой, мы сустракаем сябrou і ставім съцягі: чырвоны з Пагоняю і бел-чырвона-белым съцягамі. Усё ё добра, ды тут пачаўся дэтэктыў: да нас адразу падышоў стараста вясковай самаўправы: «Ці не зашкодзіць гэта справе?» Такое пытаныне нас зыдзівіла. У незалежнай Літве чалавек

вольны і мае права свабодна выказваць свае думкі. Пад бел-чырвона-белым съцягамі мы ў 1990-я тут, у Вільні, дапамагалі літоўцам у барацьбе за незалежнасць. Але стараста, чалавек ужо немалады, усё ж зрабіў тэлефонны званок сябру польской фракцыі ў літоўскім сэйме.

Вандроўнікі ў ваколіцах Залесься Агінскага (Смургоншчына).

5 чэрвеня 2007 г. спаўніяцца 150 гадоў з часу экспедыцыі графа Канстанціна Тышкевіча па Вяльлі. Падчас яе Тышкевіч упершыню наведаў, абмерыў і апісаў вытокі й першыя 77 кіляметраў ракі. З пагляду геаграфіі, гісторыі, этнографіі, былі вывучаныя Вялейшчына й Віленшчына. Вынікі экспедыцыі выйшлі ў кнігай «Вяльля і яе берагі» (1871 г.). Гэта адзінай манаграфія ў Еўропе, дзе этнічны рэгіён дасылаваны шляхам падарожжа па рацэ.

Група энтузіястаў вырашыла паўтарыць падарожжа графа. Карыстаючыся сучаснымі тэхналёгіямі, у часе экспедыцыі пляніруюцца фіксаваць змены на берагах Вяльлі. Пачалася гэта беларуска-літоўская экспедыцыя 5 чэрвеня з адкрыцця помніка ў гонар К. Тышкевіча ў вёсцы Камена. У складзе экспедыцыі наўкоўцы, мастакі, энтузіясты.

Шлях да беларуска-літоўскай мяжы экспедыцыяя праліпла за два тыдні з начлегамі ў Смургонях, Данішаве, Жодзішках. Пралываючы Літвою, удзельнікі экспедыцыі зьбіраюцца ў шанаваць міталягічныя мясьціны Сантаку, Рэву, Пашульнішкі. Начлегі ў Літве заплянаваныя ў Судэрве, Дукштах, Кернаве, Руклі.

Купальле, як і 150 гадоў таму, будзе адсвяткавана ў Вільні, на супраць парку Зывярынец. Таксама вандроўнікі прымуць у мэрыі. А скончыцца экспедыцыя ў Коўне.

Той не знайшоў нічога дрэннага ў нашым учынку.

Наш прыклад не застаўся незадзяўжаным — побач зьяўліся літоўскі трохкалёр і съцяг Віленскага раёну.

Нам не было нудна, пакуль мы чакалі ўдзельнікаў экспедыцыі: мы пазнаёмліся зь мясцовымі людзьмі, арганізатарамі воднай выправы і ўдзельнікамі, якія далучацца ўжо на літоўскім баку.

Пад 16-ю гадзіну пачалі паддзяўляцца вясковыя. «У вёсцы гэта падзея, — тлумачаць нам. — Даўно не было ніякіх імпрэзаў».

Загучала музыка. Усялякая: беларуская, літоўская і нават «падмаскоўная вечары». Калі ўрэшце паказаліся нашы героі, радасць была ўсеагульная. Але дэтэктыў са съцягамі працягваўся: калі да берагу прыстаў першыя плыт, у імгненіне воку з яго выскачыў мужчына, вырваў наш бел-чырвона-белы съцяг і даўся праз кусты. На нейкі момент мы анямлі. Але хутка ачомаліся і кінуліся ў пагоню. Як ні дзіўна, гэта аказаўся адзін зь літоўскіх падарожнікаў. Ён патлумачыў свой учынак тым, што сярод удзельнікаў ёсьць два прадстаўнікі беларускай улады. Нашы тлумачылі, што мы грамадзяне Літвы і маем права выказваць свае думкі, нават калі яны супярэчачыя беларускай уладзе, якія мелі плёну. Мы забралі съцяг і паставілі яго воддарль, на гары. Пазней мясцовыя хлопцы добра яго замацавалі, і сярод многіх падарожнікаў і буйвідзяў нашы съцягі карысталіся папулярнасцю і пашанай. Шмат хто фатаграфаваўся на іх фоне.

Але спрэчка з тым чалавекам, што вырваў наш съцяг, ня скончылася. Узяўшы ў падмогу кабетку, ён яшчэ раз спрабаваў нас пераканаць, але тут нас падтрымалі літоўцы. Адзін з тых, хто нам дапамагаў, дарэчы, тлумачыў нашым дзецям, як яшчэ ў 1950-я гады літоўская моладзь выступала суп-

Які твор беларускай

Алег Гардзіенка, гісторык: «Раман Эдуарда Самуйлёнка «Будучыня». Гэта цікавы прыгодніцкі раман пра падзеі 1920-х гадоў у Грузіі. Таксама хацелася б учачыць на экранах раман Кузьмы Чорнага «Трэцяя пакаленіне».

Віктар Шалкевіч, бард, актор: «Найперш трэба зъянць па матывах беларускіх казак мульцікі. Вы пачытайце «Анталёгію беларускіх казак», якія там сюжэты і героі! Зы іх маглі б атрымацца супэрскія мультфільмы, якія маглі б даць фору нават дысненскім».

Франц Сіўко, пісьменнік: «Раман Ірыны Жарнасек «Будзь воля Твая...» Таксама я б паставіў дакумэнтальны фільм паводле кнігі Германа Кірылава «Гарт». Гэта твор пра знавікавы падзеі беларускай гісторыі. У ім расказваецца пра глыбоцка-пастаўскіе пасъляваеннае падполье».

Даніла Жукоўскі, літаратурны крытык: «У пісьменніка Яраслава Пархуты ёсьць дакумэнтальная аповесць «Адзіненец» пра чалавека, які шмат гадоў хаваеца ў лесе ад НКВДыстаў. Здаецца, што было б добра экранізаваць менавіта яс. Таксама можна было зъянць фільмы на творы Вольгі Іпатавай».

Максім Жбанкоў, кінакрытык: «Мне б хацелася бачыць экранізацыю паводле Караткевічавых «Каласы пад сярпом тваім» ці «Хрыстос прызямліўся ў Гародні», бо фільм, які быў зъняты ў савецкія часы, не задавальняе практична ва ўсіх аспектах. Можна было зъянць фільм на гістарычныя творы Ўла-

дзімера Арлова. «Меч князя Вячкі» Леаніда Дайнекі таксама падаецца кінэматаграфічнымі творам. Беларускае кіно трэба здымамаць на тэксты, якія спрычыняліся б да росту нацыянальнай самасвядомасці».

Сяргей Харэўскі, мастацтвазнаўца: «У мяне нават не ўзынкае пытання — «Дамавікамэрон» Адама Глебуса. Падобна на тое, што аўтар нават пісаў гэты твор з прыцэлам на экранізацыю. «Дамавікамэрон» напісаны сучаснай мовай, ёсьць зварот да культурных кодаў. Дынамічнае выкладаныне твору дазволіла б зъянць пазытыўны і пасъпяховы фільм у стылі эшн».

Уладзімер Арлоў, пісьменнік, гісторык: «Каласы пад сярпом тваім». Таму што менавіта гэты твор канчатковая зрабіў мяне (ведаю, што ня толькі мяне) беларусам паводле съветабачанья, съветара-зумення і съветаўяўлення».

Міхал Анемпадыстаў, мастак, рок-паэт: «Зладзейскую трывётію» Сяргея Пясцікага. Гэта літаратура напісаная папольску, але на менскім матэрыйле. Увогуле, усё творы Пясцікага досыць кінэматаграфічныя, займальныя і захапляльныя. «Трывётія» апавядае пра Менск да, падчас і пасъля рэвалюцыі. З такога фільму мы маглі б шмат чаго даведацца пра сваю гісторыю. Вышышаў бы такі беларускі «Ва-банк».

Аляксандар Фядута, літаратурыны крытык: «Караткевіч. Даеш «Каласы пад сярпом тваім» і «Ладзьдзю роспачы!»

Вінцук Вячорка, старшыня Партыі БНФ:

Што экранізавана зь беларускае клясыкі?

Найбольшая колькасць экранізацый прыпадае на Васіля Быкава: «Трэцяя ракета», «Альпійская баляды», «Пастка», «Воўчая зграя», «Дажыць да съвітання», «Абэліск», «Пайсцы і не вярнуцца» (двойчы), «На Чорных лядах». «Жураўліны крык» увайшоў у «Доўгія вёрсты вайны». А «Узыходжанье» — паводле «Сотнікава» — стала адным з найлепшых беларускіх фільмаў.

Шмат экранізавалі і Алеся Адамовіча: «Вайна пад стрэхамі», «Сыны ідуць ў бой». «Франц і Паліна». «Карнікі» і «Хатынская аповесць» сталіся стужкаю «Ідзі і глядзі».

Караткевіч увасобіўся на экране «Дзікім паляваньнем карала Стака», «Жыццём і ўзынясеньнем Юрася Братчыка» («Хрыстос прызямліўся ў Гародні») — і «Маці ўрагану».

Экранізаваныя творы Якуба Коласа «На прасторах жыцця» — як «Песьня вясны» (1929), «На ростанях» — як «Першыя выпрабаваньні» (1960). А Уладзімер Колас, сёньня дырэктар Беларускага ліцэю, дэбютаваў з «Маладым дубком» (1980). «Сымон-музыка» на тэлеэкране стаўся «Песьняй музыкі».

Янка Купала прадстаўлены «Паўлінкай» (1952 і 1972) і «Раскіданым гняздом» (1981); маецца ў тэлеспектакль «Тутэйшыя» (1992).

Пастаўленыя «Людзі на балоце» Івана Мележа, «Рудабельская рэспубліка», «Хто съм яеца апошнім», «Несыцерка» (у тым ліку й анімацыя), «Судны дзень» Віктара Казыко (як «Сьведка»), «Чужая бацькаўшчына» Вячаслава Адамчыка, «Міколка-паравоз» і «Палескія рабізоны» (двойчы).

А першая беларуская экранізацыя — «Лясная быль» 1926 г. паводле «Сьвінапасу» Міхася Чарота.

Андрэй Расінскі

«Крыававы памол» Сержука Сокалава-Воюша. Гэта вельмі кінэматаграфічны твор. Ён інтэгруе беларускую міталёгію ва ўсе сусветныя міталягічныя каноны. «Крыававы памол» — вельмі галівудзкі твор».

Юлія Амельяніовіч, настаўніца беларускай літаратуры, Наваградчына: «Думаю, што «Сны імпэратора» Уладзімера Арлова».

Ігар Сарокін, доктар псыхіяттар: «Дзьве рэчы з Быкава — «Жоўты пясоначак» і «Яго батальён». У адным творы расказваеца

пратое, як ваявалі супраць народу, у другім — як ваяваў сам народ. Экранізацыя гэтих твораў дазволіла б нам больш зразумець пра даваенны і вясны час у Беларусі».

Пятро Васючэнка, літаратуразнаўца: «Па аналёгіі з Польшчай мы мусім экранізаваць нашы нацыянальныя эпасы — «Новую зямлю» Коласа і «Палескую хроніку» Мележа. Цэлы сэрыял можна паставіць на аснове беларускіх сярэднявечных лепапісай («Летапіс вялікіх князёў літоўскіх», «Ле-

літаратуры варта экранізація?

«Чужая Бацькаўшчына» паводле Вячаслава Адамчыка: стылёвая і на дзіве несавецкая стужка «Беларусьфільму».

тапіс Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага і «Хронікі Быхаўца». Мыльная опера ў пяцьсот сэрыяў магла бы атрымаша з навэлі Францішка Багушэвіча «Траля-лёнчака».

Міхась Тычына, літаратуразнаўца: «Апoвесьць Васіля Быкова «Бліндаш». Гэта гатовы сцэнар. Твор мае вельмі круты сюжэт. Тым больш, у «Бліндашы» ёсьць эпізоды, звязаныя з кіно, згадваеща імя Анджэя Вайды. Таксама варта было бы экранізація раман Алеся Наварыча «Літоўскі воўк». Гэта спэцыфічны, погляд на вядомыя падзеі беларускай гісторыі. «Літоўскі воўк» — нетрадыцыйны твор для нашай літаратуры, з элемэнтамі дэтэктыву, са зменай кадраў, містыкай і міталёгіяй. З гэтага мог бы атрымаша добрыя тылеры».

Генадзь Бураўкін, паэт: «Ня ўсе экранізацыі задавальняюць. Напрыклад, «Тутэйшыя» Янкі Купалы. Мне хацелася бачыць фільм на гэты твор ня горшы, чым спектакль у Купалаўскім. Таксама мне

шкада, што неяк міма кіно прайшлі такія пісьменнікі, як Кузьма Чорны і Максім Гарэцкі. «Дзьве душы» маглі бы ідэальна глядзецца на экране».

Лявон Юрэвіч, бібліятэкар: «Былі спробы экранізацыі добрых твораў — і Караткевічавых, і «Шляхціца Завальні». Выбіралі нездарма, думалі, сам тэкст уратуе, сюжэт, але ж... Дык зрабіць новыя версіі — самы раз. «Хрыстос» — у добрых руках і з разумнаю галавой спадзіў бы хвалю наследавання у Галівудзе. Караткевічавы «Леаніды» маглі бы стаць праста беларускай Love Story новага часу. Зь неэкранізаванага прапаную «Невядомую вайну» Сагановіча».

Барыс Тумар, публіцыст: «Гарэцкі. Час здымаць паводле Гарэцкага. Кароткі мэтраж паводле апавяданняў. «У лазні» — сапраўдны шедэўр. І, канечне, «Дзьве душы» і «Віленскія камунары». Гэта матэрыял для оскараўскіх сцэнароў. Грандыёны гістарычны кантэкст — нараджэнніе беларус-

Што здымоць беларускія рэжысёры?

«Беларусьфільм» загружаны пра прапагандысцкім «вайскова-патрыятычным» праектамі. Да прыкладу, «Радзіма альбо съмерць» Алы Крыніцынай. Чэ Гевара тут не пры чым: гэты супольны расейска-беларускі фільм апавядае пра дзетак-дывэрсантаў, якіх рыхтуюць нацысты. А добрыя агенты НКВД нацыстам перашкаджаюць. Фільм здымается як «патрыятычны» адказ на расейскі фільм «Сволачы» пра спэцшколу НКВД, дзе ўсё было наадварот.

На замову Міністэрства абароны Беларусі «Беларусьфільм» здымает шпіёнскі фільм «Шчыт Айчыны». Сюжэт нібы прывандраваў з савецкага кінематографу 30-х: працай маладога лейтэнанта Аляксея засікаўшася шпіён Дзік Оўэн, які выдае сябе за бізнесмена. Рэжысэр карціны — выхаванец Міхаіла Пташука **Дзяніс Скварцоў**.

Яшчэ адзін выхаванец Пташука **Андрэй Голубеў** здымает вайсковую драму «Чаклун і Румба». Чаклун — гэта сапёр, Румба — яго сабачка. Варыянты развязвіцца сюжету?..

Рэжысэр **Іван Паўлаў**, аўтар касавай каляніяльнай камэдіі «Сьвежына з салютам», робіць новую: **«На сьпіне ў чорнага ката»**. Фільм «з элемэнтамі містыкі» распачынаеца так: дзед Лёха набывае ў няшчаснай жанчыны лятарэйны билет.

А разам з аніматаркай **Аленай Туравай**, дачкой Віктара Турава, І.Паўлаў ставіць на «Беларусьфільме» фільм-казку «Навагоднія прыгоды ў ліпені».

Андрэй Кудзіненка, аўтар забароненага ў Беларусі фільму «Акупацыя. Містэрый», зарабляе ў Рәсей. Нядайна ён здымай сэрыял «Кадэткі» (вельмі папулярны цяпер ва Украіне) і цяпер разам са сцэнарыстам «Акупацыі» Аляксандрам Качаном робіць рэмэйк савецкай стужкі 1976 г. «Розыгрыш».

А рэжысэр **Аляксандар Канановіч** здымает поўнамэтражную стужку на студыі рэжысёра Аляксея Ўчыцеля, які прадусаваў і фільм беларускі Марыі Мажар «Ворагі».

.....

кай нацыі, эўрапейская рэвалюцыя — і натуралізм пачуцьцяў. Гарэцкі лёгкі для экранізацыі, бо быў як майстрам і эпічнага паказу эпохі, і эпізоду. Мне жыва ўяўляючца на экране сцэны, як на лаўцы Аляксандраўскага саду спакушае герой «Віленскіх камунараў», рэвалюцыянэра, менская мяшчаначка, падсюваючыся да яго мяккім гарачым бокам, або, зусім іншая танальнасць, як віленчуку лавілі і елі вара-
нятай у часе нямецкай акупацыі. У той жа час сюжэты Гарэцкага не закрытыя, яны лёгка надаюцца на пашырэнні і развязвіцца. Фільмы паводле Гарэцкага сталі б сэнсацыяй. Толькі калі мы дажывем, калі выгадуюцца сцэнарысты і рэжысёры, здольныя ўстаць на адну дошку з Гарэцкім па разуменіні чалавека ў гісторыі? Пакуль такіх нешта ня бачыцца...»

Апытаў Зыміцер Панкавец

Дзядзька Антось зноў у Вільні

Дзядзьку ў Вільні сустрэлі студэнты ЭГУ і правялі яго маршрутам Коласавай «Новай зямлі». Піша Натальля Мяшкова.

13 чэрвеня ў сценах Эўрапейскага гуманітарнага ўніверситету ў Вільні адкрылася фотавыставка «Як дзядзька Антось у Вільню ездзіў». У пэўнай ступені яна сталася вынікам вольнага абыходжання студэнтаў ЭГУ з часам і просторай (у прыватнасці, віленскіх вулак), і адначасова — вельмі паважлівага стаўлення да спадчыны Якуба Коласа. А апярэджаўала гэтую падзею аднайменная тэатралізаваная экспкурсія па Вільні, прысьвеченая 125-годзідзу з дня нараджэння клясыка. Вандроўку задумалі і правялі студэнты 2-га курсу спэцыялізацыі «Гісторыя Беларусі і культурная антрапалёгія», а сваё асэнсаваньне нядайней рэтра-экспкурсіі і ўвогуле месца і ролі нацыя-

нальнай традыцыйнай культуры ў сучасным кантэксьце прадставілі іх колегі з праграмы «Візуальны дызайн і мэдия».

Ключавая частка паэмы «Новая зямля» прысьвеченая пасэдцы аднаго з галоўных герояў — дзядзькі Антося — у Вільню. У свой час дасьледчыкі Алесь Белы зь Менску і Андрэй Антонаў зь Вільні «аднавілі» маршрут коласавскага героя. Гэтая рэканструкцыя натхніла студэнтаў-беларусістаў на правядзеньне экспкурсіі.

Апоўдні ў нядзелю 3 чэрвеня дзядзьку Антося на віленскім чыгуначным вакзале сустракалі студэнты і выкладчыкі ЭГУ, віленскія беларусы. У натоўпе былі зауважаны прыгажуні і хлопцы ў нацыянальных беларускіх строях (у пошуках якіх беларусісты дабраліся нават да Літоўскай кінастуды). Разам з літаратурным персанажам калярытная кампанія некалькі гадзін блукала па віленскіх вулках.

«Дзядзька» на віленскім вакзале.

Ад вуліцы Піліма (Завальнай), празь Лідзкую і Кейданскую, празь Німецкую і Віленскую, і шмат яшчэ якія «gatvės» пралягай маршрут экспкурсіі. Урэшце дзядзька Антось адшшукаў правільную дарогу, трапіў у банк (ципер гэта Віленскі паштамт), а потым... Несумненна, гэта была самая прыемная частка вандроўкі. Памятаце, пасля таго як Антось уладзіў свае справы, ён разам з новым сваім сябрам вырашыў адпачыць і за адным махам падсілкавацца на гары Гедыміна. Арганізаторы экспкурсіі зь вялікім задавальненнем рэканструявалі і гэтую частку паэмы. Вандроўка завяршылася пікніком ля вежы Гедыміна з найсмачнейшымі квасам, хлебам, салам і гуркамі. Для максімальнай паўнаты карціны трэба дадаць яшчэ шыкоўныя далягліды віленскіх ваколіц, якія адкрываюцца з вышыні.

У клясычных твораў лёс незайдросны — з аднаго боку іх вартасць прызнаецца бяспрэчнай, а з іншага — існуюць яны ў реальнасці застылай і «заштампаванай», пазбаўленай сьвежага паветра. Сваёй экспкурсіяй віленскія студэнты-беларусісты імкнуліся разбурыць стэрэатыпы і тым самым вярнуць «Новую зямлю» ў жывую рэчаіснасць. Задума ўдалася.

Студэнты-беларусісты ЭГУ ў абліччы Коласавых герояў.

Беларускі Ракфэлера

Найбольшы прыбытак за 2006 г., задэкліраваны фізычнай асобай у Беларусі, перавысіў 20 млрд. рублёў, паведміле Міністэрства па падатках і зборах.

Сфера дзейнасці гэтай асобы не ўдакладняеца. Не камэнтуеца і меркаванне аднаго з банкіраў аб наяўнасці ў Беларусі 7—10 тысяч дадыравых мільянераў.

Бясплатныя візы ў Літву застануцца

Пасыля далучэння да Шэнгенскага пагаднення, якое заплянавана на 1 студзеня 2008 г., Літва падаравала пакіне бясплатнымі візы для асобных катэгорый грамадзянаў Беларусі, у тым ліку для асоб малодшых за 21 год і старэйшых за 65 гадоў, для дзеячоў навукі, культуры і мастацтва, дlya тых, у каго на тэрыторыі Літвы паходаваныя блізкія

свяякі.

Літоўскі пасол Эдмінас Багданас перакананы, што плянаванае падвышэнне кошту шэнгенскіх віз да 60 эўра негатыўна паўплывае на двухбаковыя адносіны Беларусі і Літвы. Ён падкрэсліў, што ў Брусаўі Літва пастаянна на ўсіх уздоўжніх выступае за зынажненне кошту віз для беларускіх грамадзян.

Загінуў самы знакаміты альпініст Беларусі

Адзін з наймногіх у краіне майстроў спорту міжнароднае клясы, які ўзышоў на некалькі васьмітысячнікаў, загінуў у Маскве Ураджэнец Сьветлагорску Віктар Кульбачэнка меў тытул Сынежны Барс. Горнымі ўзыходжаннямі Віктар захапіўся яшчэ ў 1981 г. Па професіі лекар — скончыў Менскі мэдінстытут. У апошнія гады ён пераключыўся на

прамысловы альпінізм. Галоўнае яго спартовае дасягненне — вяршыня Канчанджанга (8586 м), у кастрычніку 1994 г., у рамках Першай нацыянальнай беларускай экспедыцыі ў Гімалаі. Да Масквы В.Кульбачэнка працаваў у Барысаве доктарам-гігіеністам. У красавіку яму споўнілася 45 гадоў.

Новыя правілы ўвозу грошей у ЭЗ

Цяпер усе тыя, хто ўждждае на тэрыторыю ЭЗ альбо пакідае яе і правозіць суму, што перавышае 10 тысяч аўтарыў, павінны дэкларація. Я. Ни мае значэння, ці сума правозіцца ў эўра, у іншай валюце альбо, напрыклад, у выглядзе чэкаваў. Мініяя службы ЭЗ маюць права аглядаць багаж і затрымліваць не задэкліраваныя сродкі. Асноўная мэта новых правілаў — папярэджаць

финансаваньня незаконных дзеяньняў, у прыватнасці, тэрарызму і злачынай дзеянасці.

Самы доўгі тунэль

Самы доўгі ў сьвеце мацерыковы тунэль адчынены ў Швайцарыі. Ён цягнецца 35 км і злучае Фрутыген у кантоне Бэрн з Парон у кантоне Валаіс. Тунэль, пабудаваны за восем гадоў і 4,3 млрд. швайцарскіх франкаў, скарочыць час язды цягнікоў з Італіі ў Нямеччыну з трох гадзін да няпоўных дзвюх. Таксама ён дазволіць лыжнікам хутчэй даяжджаць да швайцарскіх курортав. У сьвеце існуюць цяпер толькі два даўжэйшыя за яго падводныя тунэлі — у Японіі і тунэль пад каналам Ля-Манш.

БелТА; «Электронный Борисов»;
БелПАН; Вольга Данішэвіч, паводле gazeta.pl

Эўразвяз у барацьбе з алькагалізмам

У СССР да Другой Сусветнай вайны спажывалі ў год 3,7 літраў чыстага сырту на душу насельніцтва. Пасыля, у брэжнеўскі застой, савецкія людзі сталі піць больш за небяспечныя 8 літраў сырту на душу, ад чаго пачынаецца дэградація нацыі.

Цяпер, паводле розных падлікаў, беларусы выпіваюць на сям'ю з чатырох чалавек 272 бутэлкі ў год. На думку галоўнага нарколягія краіны Уладзімера Максімчука, у Беларусі да мільёну грамадзянаў залежаць ад алькагалю. У стане алькагольнага ап'янеўня ўзлягаць нянецца трэх чэрці забойстваў, больш за 60% боек, што сканчваюцца шпітalem, 70% згвалтаваньняў, каля 70% разбояў і хуліганства.

А як у Эўропе?

Паводле дадзеных мэдыкаў

Эўрапейскага Зьвязу, «Эўропа характерызуецца самымі высокімі ўзроўнемі (ад 4,9 да 12,6 лі на душу насельніцтва) спажывання алькагалю. Наступнія гэтага аналігічныя нашым — высокая съмяротнасць на дарогах, гвалт, злачынствы. Алькаголь адказны за раннюю съмяротнасць і непрацаздольнасць 12% мужчын і 2% жанчын у ЭЗ». Правда, адзначана, што традыцыйнае спажыванне віна ў эўрапейскіх краінах заўважна ідзе на спад, у сярэднім на 75 мільёнаў літраў у год.

Формы і мэтады барацьбы

У ЭЗ новая тэндэнцыя — палітыкі намагаюцца на афіцыйных мэрпрэзентаціях ня браць у руки нават шампанскэ. Каб не фарміраваць у

свядомасці людзей асацыяцыю алькагалю і посьпеху. Згодна з эўрапейскім плянам барацьбы з алькагалізмам, плянавалася скарачыць не спажывання алькагалю на жыхары кожнай эўрапейскай краіны на 25% за пять гадоў. У перыяд ад 1995 да 2000 г. Францыя і Італія, здолелі гэтага дасягнуць. Эўрапейская Камісія прапанавала, напрыклад, скарыці вінаробныя плошчы на 400 тыс. гектараў. Замест гэтага ўладальнікамі плянтацый прызначаліся фінансавыя сродкі для пепрапрафілявання сваёй вытворчасці альбо датэрміновага выхаду на пэнсію. У мінульым годзе Эўракамісія прыняла Камунікацыю, у якой вызначана стратэгія падтрымкі дэяржаваў-члену ў зымнішэныя шкоды, звязаныя з алькагалем. Напрыклад, ператварыць больш за 730 млн бутылек французскага і італьянскага віна ў паліва, мыючыя сродкі і дэзынфектанты. На гэтую мэту асыгнавана звыш 130 млн эўра, а летасць было выдаткована паўмільярду эўра.

У чэрвені стартуе Форум па пытаннях алькагалю і здароўя (Alcohol and Health Forum), які дапаможа вызначыць рэгулюванне рынку сыртовых напоюў. Эўракамісія заклікала краіны ЭЗ абмежаваць рэкламу алькагалю, асабліва на тэлевізіі, павялічыць падаткі на алькаголь, патрабаваць нанясення на этикеткі бутэлек з моцнымі напоямі надпісай пра іх шкоду для здароўя чалавека. Але ўрады не сипляюцца з увядзеннем амбязаваньняў.

У Беларусі ж змагаюцца з алькагалізмам спэцыфічна: сёлета квоты на выпуск этылявага сырту павялічаныя на 190 тысяч аўтарыў дэкалітраў. Пры гэтым існуе дэяржпраграма дзеяньняў па папярэджанні і пераадоленіі п'янства і алькагалізму на 2006—2010 г. Праграма заснаваная, перадусім, на адукацыйных пачатках, на думку распрацоўшчыкаў, эфекту ад яе можна чакаць праз 15—20 гадоў. Але важны крок да скарачэння алькагалізацыі зроблены — нідаўна ў краіне ўхвалілі закон, якім за бараняча рэклама піва — тэлевізійная і энадворная.

Дадзеная публікацыя падрыхтаваная пры судзейні Эўразвязу і не абавязкова адлюстроўвае афіцыйны пункт гледжаньня ЭЗ.
Па дадатковую інформацыю звязрайтесь на сайт www.delblr.ec.europa.eu

СЪЦЯПАН ДЗІН-ДЗІЛЕВІЧ

На Купальле

МАРГАРАТ СЯГЕЙ ХАРЭУСКИ

Як вядома, на Купальле здары юцца пуды. Скарбы выпадаюць зь зямлі, звяры і птушкі гаворачь чалавечымі галасамі, дрэвы і камяні пераходзяць зь месца на месца... І вось аднойчы ў Менску на Купальле здарылася наступнае. Познаўчаны, калі ўвесь горад ужо спаў, каля помніку Янку Купалу зацвіла папараць-кветка. Ад яе абдузіўся вялікі паэт. І, як потым аказалася, іншыя помнікі. Купала расправіў плечы, абрарос пыл вякоў, узяў кіёк дарожны і сказаў: «А хто там ідзе?» І сам пайшоў. Спачатку ён пайшоў да рэчкі Сьвіслач

(яна цячэ непадалёку). Там купаліся дзяўчата. «Дзеўкі, канчай гэтыя распушныя гульні. Настаў час змагання. Сёння нам трэба разбіць ворагаў і ачысьціць родную зямлю ад чужынцаў. Апранийцеся зараз жа і бяжыце зъбірайце ўсіх нашых», — сказаў дзядзька Янка і нават паліто сваё зьняў, каб тым было што апрануць. «Што вы, спадар Янка! Не, мы пойдзем так — як сапраўдныя амazonкі. Нашых будзем натхняць, а ворагаў заманьваць у засаду». Кінуўся яны бегчы. Адна пабегла да Максіма Багдановіча. Багдановіч убачыў дзяўчыну і давай страчыць:

«Зорка Вэнэра...» «Адставіць, спадар паэт! Цяпер ня час на любошчы. Час выпраўляцца ў пагоню». «За цябе мне ўмерці дазволь», — сказаў рапушча паэт іншым вершам. Другая дзяўчына пабегла да Якуба Коласа. Колас, пачуўшы навіну, трохі пасядзеў, падумаў і выдаў: «Я маўчу, маўчу, трываю, але хутка загукаю — стрэльбы, хлопчыкі, бяры...» Трэцій дзяўчыне вышала самая далёкая дарога — да Францішка Скарыны. «Дзядзечка Францішак, няма часу слухаць мудрае чытаныне з вашай кнігі, надта далёка бегчы». «Гэта ж гэныя гады наўмысна мяне так далёка запёрлі.

Я ж мусіў стаяць каля Акадэміі навук. Але нічога, пасыпем — як пчолы, што бароніць вулілі свае...»

Нарэшце ўсе сабраліся каля цырку. Сталі думаць: а куды ісьці? Апазыцыя заўжды спрабуе адсюль на цэнтральную плошчу праіссыці. Мусіць, там ворагі і заселі. Хадзем туды.

Гэта было прыгожа. Зямля скалана-лася ад іхнага магутнага поступу. Неба разылягалася ад гукаў пераможнага гімну «А хто там ідзе ў агромністай та-кой грамадзе? Беларусы». Нішто іх не магло стрымаць і яны выйшлі на плошчу. А там нікога ніяма... А чаго яны тады сюды съязміліся? Тут з лесу выйшаў хлопчык зь лебедзем. Вуснамі дзіцяці глаголіць ісьціна, і хлопчык ім сказаў: «Трэба ісьці далей, да Незалежнасці. Там стаў вораг». І нашыя герой пайшлі далей. Знайшоўся адзін здраднік, са сваіх, тутэйшых — Фэлікс Дзяржынскі. Хацеў ён затрымаць на-шых змагароў, але дзе ж ты супраць та-кой сілы пойдзеш. Нашыя разьблі ворага, літаральна разьблі, на кавалачкі раскрышылі. Потым галаву знайшлі, паставілі на тым месцы. Толькі розныя экспурсаводы па-рознаму тлумачаць гэта. Адныя хвалацца — маўляў, вось як нашыя герой гэнага гада... А другія бядуюць — вунь як гэныя гады нашага героя... Ну, але трэба ісьці далей. Калі ўжо біцца дык біцца — падавай галоў-нага ворага. Ён захапіў нашу плошчу Незалежнасці, ён захапіў наш Дом ураду. Ну нічога, мы яго зараз разаб'ем. На кавалачкі. На друз. У пыл.

Выйшлі на плошчу. Па дарозе сустрэлі яшчэ съятога Юр'ю, спыталіся блаславенчы. «Съятую справу задумалі. Я з вамі пайду. Дзіда мая праткне яшчэ аднаго злыдня», — съяты Юр'я пераступіў забітага цмока і паляцеў наперадзе беларускага войску. І вось падышлі яны да галоўнага ворага. Гэта быў Уладзімер Ільіч Гультаёў. Пастаялі, паглядзелі, зьдзіўліся: казалі, вялікі правадыр, вялікі правадыр — а ён жа ў паруінаны з намі зусім малы. Ды мы яго зараз.

Але не пасыпелі. Запяяў певень. Высыветлілася, што той цмок, якога яны пакінулі каля чырвонага касыцёлу, ня здох, а толькі так, прыкідваўся. І ня тое, што ён шкадаваў бязбожніка Гультаёва, — наадварот, ён сам меў на яго зуб за тое, што бязбожнікі нішчылі веру ня толькі ў Бога, але і ў Чорта. Дык вось, гэты цмок ня праз Гультаёва, а праз сваю паганую такую натуру, каб усё папсаваць, узяў і запяяў пеўнем. А вядома, як певень запяе — канец усім купальскім чарам. У адно імгненьне

помнікі вярнуліся на месцы. Але нічога, не апошні раз Купальле съяўткуем...

Вільня — Менск

МАЛЯВАЙ СЯРГЕЙ ХАРЭУСКИ

Новы pARTisan

Тэма нумару — вайна.

pARTisan № 5, 2007, альманах
сучаснае беларускае культуры,
Менск: Логвінаў, накл.250 ас.

шукайце ў кнігарнях і ў незалежных распаўсюдніках

ЮРЫ ЮРКАВЕЦ

Сусъветны вулей, альбо Ўводзіны ў кансьпіралёгію

Некаторыя наіўныя людзі да гэтага часу лічаць, што съве-
там кіруюць масоны. Але як-
же яны памыляюцца! Насамрэч
стырно ўлады ўжо даўно перайшло
ад вольных мульяроў ва ўчэпістых
рукі свабодных пчалаў. Так-так,
менавіта пчалаў, гэтыя на першы
погляд лагодныя й бяскрыўдныя
аматары дробных і кусълівых казу-
рак, зъяўляюцца сёньня сапраўд-
нымі вяршыцелямі лёсу съвету.

Азірніцеся: вы ня знайдзеце
ніводнага больш-менш сур’ёнага
бізнесмана альбо палітыка, на сяд-
зібе якога не гудзеў бы дзясятак-
другі вульлёў. І чым больш важная,
чым больш упływowая пэрсона,
тым большага памеру будзе яе
пчальнік. Паспрабуйце толькі пат-
кнуцца ў хаўрус да «крутых», і вас
адразу ж пачнунць «прабіваць»:
колькі ў цябе вульлёў? Чым пад-
кормліваеш? Якога колеру вы-
ходзіць мёд з валошак? І ніхто ня
будзе мець ніякіх справаў з чалавекам,
які ў жыцьці не злавіў нівод-
нага рою.

У пчалаў існуе систэма таем-
ных знакаў, сутнасць якіх вядомая
толькі пасъвячоным, і па якіх яны
беспамылкова распазнаюць сваіх.
Напрыклад, пчала — адзін з такіх
знакаў. Начапіце запанкі ў выглядзе
з залатой пчалы з дыямантавымі
вачымаў й пасярэбраным джалам і
прыйдзіце да любога банкіра — і ў
ту ж гадзіну атрымаецце патрэбны
вам крэдыт пад цалкам съмяхотныя
адсоткі. Варта вам у любым канцы
съвету, у любой краіне, на дыпля-
матычным прыёме альбо на съве-
тскай вечарынے, дзе вы не знаёмыя ні
з адным чалавекам, нягучна пра-

мовіць: пчолы! — як у вас утаропляцца дзясяткі вачэй, да вас з усіх бакоў пацягнуцца кілішкі й далоні, і ў вас знайдуць суразмоўцу найба-
гацейшыя й найуплыўвейшыя людзі.

На свае патаемныя сходы, дзе плятуцца ніткі сусъветнае змовы, пчалаў заўжды сыходзяцца ў белых баваўняных балахонах і адмысловых масках — шыракаполых капелюшах з накідкай з чорнага цюлю. Як закаранелья ліхадзеі, хаваюць яны свае твары. На стале яны заўсёды трymаюць напагатове раскураны дымар, каб у момант ась-
ляпіць нязванага госьця, калі такі раптам зъявіцца.

Усе пчалаў зямлі аб'яднаныя ў адзіную арганізацыю зь цвёрдай герархіяй. Штаб-кватэра арганізацыі, так званая сымбалічная Пчала-Матка, затоеная ў горных лугах містычных Гімалаяў. У кожнай краіне месціцца свой, нацыянальны «рой», які бессьпяречна выконвае ўсе ўказаныні Пчалы-Маткі. Вулей — вось тая ідэальная мадэль съветаўладкаванья, да якой імкнуцца пчалаў, і тая патаемная мята, якую яны дбайна хаваюць ад непасъвячоных. Вулей, дзе кожны дакладна ведае сваё месца, і дзе ўсякі ўносіць сваю лепту на ка-
рысыць агульнае справы і ўсё пад-
парадкованае адзінаму цэнтру. З за-
цятасцю й працавітасцю пчалы штодня зъмяняюць пчалаў съвет, надаючы яму геаметрыю пчаліных сатаў. Съвет у іх руках — падатлі-
вы гарачы воск, і нішто на зямлі не

адбываецца бязь іх санкцыяў —
войны, зъмены ўрадаў, рэвалюцыі,
перасыханыні крыніц, мор быдла
або дэфіцыт бюджету — за кожнай падзеяй пільны погляд разгледзіць доўгія рукі ў белых пчалярскіх пальчатках. І яны будуць нястомнна працягваць сваю таемную дзеяні-
насць, покуль не падпараць сабе ўсе народы й уся плянэта канчаткована не ператворыцца ў гіганцкія соты.

Шмат хто з амбітных маладзёнаў марыць зрабіцца пчаляром, трапіць у кола абранных, але гэта практична немагчыма. Таємныя веды пчалярства перадаюцца ад бацькі да сына, з пакаленіня ў пакаленіне ў вуснай форме. Прафана ніколі не дапусцяюць да пчол. Выпадковы чалавек таксама, канечнe, можа завесыці пчолы, але нічога добра, як паказвае практика, з гэтага ня выйдзе: ці то пчолы пакусаюць, ці то мёд ня будзе мець сма-
ку й гаючес мосы, ці то мядзведзі, пра якіх ніколі раней ня чулі ў гэ-
тых мясцінах, будуть рэгулярна спусташаць зъмесціва яго вульляў. І ўжо наўрад ші хто ўспрыме самаз-
ванца сур’ённа.

І калі вы будзеце бачыць чаргова-
га выратавальніка нацыі й слухаць
яго салодкія, мядовыя абяцанкі —
прыгледзіцеся, ці не тырчиць дзе-
небудзь з-пад строгага дзелавога гарнітуру край белага баваўнянага халату пчала і ці не хавае ён за съпінаю маску з чорнага цюлю й дымар, каб нечакана пусціць вам у вочы едкі дым...

літаратура

***

Вясной 1942 года крэўскі бацюшка і адначасна настаўнік беларускай мовы Міхась Леванчук падаўся ў Менск, каб выпрасіць у Генэральным Камісарыяце дазвол на адкрыццё ў Крэве беларускай школкі. Святарам-настаўніка прыняў сам Генэральны Камісар Вільгельм Кубэ і школку адкрыць дазволіў.

Летам 1942 г. у газэце «Minsker Zeitung» быў надрукаваны верш «Weissruthenien» («Беларусі») з гэткай апошніяй строфай:

Мы з Рэйху, звязаныя ніткай адной
Зь сівой даўніной, што на стеле,
Саткаць дапаможам вам белы сувой,
Каб гэта краіна пад зоркай сваёй
І хлеб свой, і радасць зымела.

Знакі прыпынку

**УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ**

Нехта мог падумаць, што гэта ўсяго толькі звершаваная пропаганда, а хтосьці мог сказаць, што і не...

Пад вершам стаяла імя нейкага Карла Курца, але ўсе здагадваліся, што напісаў яго Вільгельм Кубэ, які лічыў беларусаў арыйскім народам. Таму цікавіўся старжытнай беларускай культурай, нават п'есу стварыў пра гістарычныя дачыненні германцаў зь беларусамі. Спектакль зьбіраліся паставаць да дня народзін Генэральнага Камісара, ды не пасыпелі: уnoch на 22 верасня 1943 г. Кубэ зьнішчылі.

Зрабілі гэта савецкая спэцслужбы (пры ўдзеле асавечаных тутэйших) з дазволу, які выявіўся ў

ненасупрацьдзеянны, спэцслужбаў нямецкіх. Пасля забойства і СС, і СД без асаблівага спрыту зымаліся перасылем падазроных.

Уnoch на 15 сакавіка 1944 г. быў зьнішчаны крэўскі святарам і настаўнік Міхась Леванчук. Зрабілі гэта жаўнеры Арміі Краёў (пры ўдзеле апалалячаных тутэйших) з дазволу, які выявіўся ў ненасупрацьдзеянны, гарнізону літоўскай

паліцыі. Гарнізон стаяў у Крэве для аховы ордынгу і здаўся краёўцам бяз бою.

Зусім розныя людзі: дзе той гаўляйтэр — і дзе той настаўнік... А лёс адзін.

Небяспечная реч — схільнасць да беларускага.

P.S. Калі ў 1996 г. хавалі Героя Савецкага Саюзу А.Р. Мазанік, якая была непасрэднай выкананіцай забойства гаўляйтэра, труна зь ейным целам стаяла ў Доме афіцэраў на tym самым месцы, на якім у 1943 г. стаяла труна зь целам Генэральнага Камісара Беларусі Вільгельма Кубэ.

***

З гадамі ўсё больш адчуваецца

***

Жыцьцё ў разумных межах ён скончыў самазабойствам.

***

Бліскучы расейскі актор Міхail Жараў пад старасць сыграў абы-што ў абы-якім фільме «Вясковы дэтэктыў». А некалі грандыёзна граў Меншыкава... І, баючыся гэтай ролі, казаў А. Талстому: «Не цягну я на любімца Пятра, нешта ўва мне ёсьць камсамольскае». Талстой адказаў: «Можа, і ёсьць, але пакуль не выяўляецца».

З часам выявілася. І не ў аднаго Жараў...

***

Калі з маладосці было відно, які крэтынізм — старасць, дык са старасці відно, якое наўноне глупства — маладосць.

Вось і ўвесе жыцьцёвы досьвед.

***

Усыміхайся! Гэта раздражніе.

***

Найцікжэй прывыкнуць да чалавечай разнастайнасці. Адсюль: інакшых не павінна быць!

***

«Любі Бога і рабі, што хочаш», — сказаў Святы Аўгустын.

«Хочаш — рабі праста вайну, а хочаш — сусветную. Адно не забываіся любіць Бога. А калі гэта любоў аж прэ горлам, дык ты з воклічам «Алаг ақбар!» можаш нават скіраваць аэробусы зь людзьмі ў хмарачосы Нью-Ёрка», — разъвівае гэтую тэзу Валянцін Акудовіч.

Во як можна зразумець Святоға.

***

У Міхася Стральцова ў апавяданьні «Съвет Іванавіч, былы донжуан» сказ:

«І юнаць абступаюць мяне і пытаяюць, якія я куру цыгарэты...» Калі ня ведаць таго, што можна называць *асабістай* гісторыяй беларускай літаратуры, дык не дапяць: скучу у такога стыліста, як Стральцоў, гэткая дзікунская калька, як *уюнаць*? А слоўца гэтае акурат з *асабістай* гісторыі літаратуры, яно — памяць пра Міхася Лынківіча, які да ўсіх маладзейшых толькі так і звязртаўся: «Ну што, *уюнаць*...»

Што там ні кажы пра чалавецтва, а ўсё ж у большасці людзей кутніца знаходзіцца ніжэй за галаву.

***

Знайшоў даўні запіс — ня помню ўжо, скучу яго ўзяў:

«Пачалі варушыць архівы КДБ і знайшли (сярод іншага) вось што... У канцы 30-х гадоў у адной вёсцы сярод ночы зьнік мужык. Стары, глуханямы. Ён быў арыштаваны і расстраліянны праз во гэтакі данос (цытую): «... сядзеў на ганку і па-антысавецку ўсміхаўся».

МАРЫЯ ВАЙЦЯШОНACK

апавяданьне

Навасельле ў Ждановічах

Дом стаяў у цесным гурце другіх і, выдавалася, зайшоў сюды выпадкова, на некаторы час. І тут, у натоўпе, ён усё-ткі знайшоў сабе, як прыступку пад ногі, каб неяк адасобіцца, маленькае лабатае ўзвышша і спыніўся. Дом зь ясным далёкім зрокам, вокны ва ўсе бакі, ён бы аглядаўся, каб бачыць блакітныя пагоркі зь вінаграднікам, усход і заход, пільнаваць пагоду, шчыльны, без прыгукрас, каб выстаяць пад вятрамі. Ён мог бы, верагодней за ўсё, знаходзіцца дзе-небудзь у Таскане, так, у Таскане, і мець сабе некалькі вякоў на памяці.

Звычайна я не зайдрошу чужому мужу, чужому дому, не пускаю душу далей чужога парогу, а тут... Я не пасьпела: сэруца апярэдзіла, бойтнула пад ногі... Падышоўши да дзъяврэй, я першы раз салодка здрадзіла свайму лёсу, які паважаю.

Хаджу, разглядаюся, падыходжу да

аднаго вакна, другога, трэцяга, а выдаецца, што, утрапеўши, стаю на адным месцы, а дом сам паварочваецца, паказваючи свае краявіды: звычайнія дамы «амбарнага» тыпу, съпінай павернутыя, шэрыя, як дзоты, хлявы вонкінай гаспадаркі навукоўцаў, вадакачкі, не прыбаная аж зь зімы съметніца на вуліцы. І гэта ўсё, што напрацавана чалавечым жыццём?! І гэта ўсё будзе ўвесел час стаяць во гэтак, зынерухомеўши да скону, на са-мых тваіх зренках?!

— Ведаецце, а вадакачкі тыя фантастычна выглядаюць яснай ноччу, пры месяцавым съяvtle! — кажа гасьцям гаспадыня.

Мы як апамяталіся, мы ўсё рэзка мяняем накірунак погляду, весела вырашаем не выключаць поўно і ўдзень! Панурыстыя склады гаспадар перайначыў на панская стайні. Заста-валася яшчэ даведацца ў аэрапорце, на якой такой паветранай трасе стаіць

гэты дом, бо час ад часу над страхой пралітаў самалёт. Іншы раз (да съме-ху кожучы) чуваць, як ляпаючы у паветры ягоныя незачыненныя дзверцы.

Наш мозг ужо не адрозніваў ілю-зію ад рэчаіснасці.

Дзеци разыбегліся па сваіх пакоях на другім паверсе ў розных бакі, паселі, як на галінках расахатага дрэва рада-воду. Сярэдняя Любця прыпынілася на ружовай лесьвіцы пад высокай століллю, бы пад самым небам. Ножкі роўненка, у чырвоных пантоплях, прыбраўшыся, яна як на боскіх дало-нях — на сярэдняй прыступцы, скора ўжо будзе падымашца сама. Любця наагул надавала навасельлю съяточнасць, была прыбаная адумысьля. Паказваючы дом, гаспадары таксама спыніліся на ружовай лесьвіцы, паселі і госьці паблізу. Гаспадар шчыльна абхапіў жонку і дачку, яны ужо бы на каленках ягоных абедзівье. Невялічкі, шчыры на дух, сядзіць на вы-

ЗБЫЯРЫ КНІГАРНЮ «НАША НІВА»

Вышыла новая кніга сэрыі

Алесь Кудрыцкі Суд на Каляды

Упершыню аўтар надрукаваўся на старонках «Нашай Нівы» ў 1997 г. Пасля гэтага ў «НН» Алесь Кудрыцкі друкаваўся ў розных жанрах — ад дзіцячых вершыкаў да палітычнага рэпартажу. У кнігу ўвайшлі публістычныя артыкулы журналіста, друкаваныя ў газэце ад 1998 г.

Алесь Кудрыцкі. Суд на Каляды — Вільня: Інстытут беларускі, 2007. — 180 с. — (Кнігарня «Наша Ніва»).

шукайце ў кнігарнях і ў незалежных распавесю днікаў

шэйшай прыступцы і выдаецца роўным з жонкай, і, наагул, яны роўня адно аднаму ва ўсім найлепшым. Ён заўсёды калі не ў любові, то ў шчасльявай залежнасьці ад ейнай статнасьці, віднасьці, прыгажосці. Ня памятаеца, каб яна калі прыхарошвалася, падбірала строй, адным словам, з плеч ды ў печ. Толькі аднойчы: «Я сёньня ішла па горадзе, прыбраляся ў куртку старэйшай дачкі са стразамі, муж, чацьвёра дзяцей побач, на мяне аглядаліся нават зусім маладыя мужчыны...» — скажа съмеючыся. Блісце неспадзянка ў натоўпе, можа, толькі дзеля таго каб пацвердзіць мужчу́й выбар, а можа, і дзеля людзей, калі накоціца пара красоў. Паміж імі тая моцная сувязь у некалькі залатых ніцяў, як сонечных промняў. Любця сядзіць у бела-ружовым, бы птушанята ў пуху, целка съвеціца. Яна яшчэ няўцімна сочыць за маци. Ручкі складзены гэтак сама, па-дарослому, па-жаноцку, старадаўнім сялянскім жэстам, калі на-рэшце адкладаеца на іржышча серп, каб спыніць штодзённы, безупынны рух, суцішыць час, спыніць час — адну далонь, закальцаваную пярсыцэнкам, наверх другой. А можа, гэта жэст яшчэ ад тых часоў, калі мужчыны-качэўнікі перавяслам з духмянай саломы перавязвалі рукі любай жанчыны на вясельлі, каб ня збегла. Сядзіць, збачэніўшыся, скасавурыўшыся трохі, яна яшчэ не адводзіць вачэй ад бацькоў, яшчэ ў яе кароткі, блізарукі погляд на съвет, як праз вакенца з варыўні, дзе праастае бульба. Двухгадовыя блізьнюкі нікому не

даваліся ў рукі, віравалі вакол дарослых, аж бурбалкі хадзілі, як ад касёў па вадзе. Любця ловіць аднаго зь іх, малы на руках сцішыўся, ашчалепіўся, яны перапляліся маладымі дрэўцамі з аднаго камля.

Любця вырасьце, адменіца, вядома, а я заўсёды буду ўспамінаць маленькі абрэзок дзяцінства — дзіця на ружовай лесьвіцы.

Гаворым, якія лепей купіць шпалеры, тое-сёе, гаспадыня запрашала дызайнэра, аднаго, другога, каб нешта перарабіць, парайца, і цяпер во гаворка зайдла пра гэта. А сама, бачу, бароніца ад парад. Кожны дарадчык, выходзіць, бы прэтэндуе на ейнае жытло, хочучы пасяліць у дому свае мары, свае жаданыні, свой густ і выглядае няўінным захопнікам. Я сама ледзь вымкнулася наконт французскай нацяжкай столі, як тут плянівалася, і хутчай змоўкла. На мой погляд, тут пасавалі б цёмныя бэлькі, перакрыжаваныні сучаснасьці і мінуўшчыны. Ёй жа хацелася нечага надзвычайнага, каб не засталося і напамінку аб цесных сумежных пакоях — яны ж толькі што вышчаміліся з гарэдзікіх шчылін. Яны яшчэ хадзілі тут, стуліўши па звычыи плечы, рукі, баючыся таргануща аб вуглы мэблі. Яны асыцерагаліся павысіць голас адзін на аднаго, бо дом быў куплены ў сям'і, якая разъвялася. Іх палохала разъбітая люстра ў холе, пакінутая ранейшымі гаспадарамі, жывасілам пашкоджаны кран у ваннай. Яны яшчэ хадзілі тут па друзу былога разладу.

Заляпалі дзіверы, выходзілі дзе хто

каторы быў — сям'я праводзіла гасцей. Мне, бачу, паклалі ў сумку (ну проста ў тэму!) апэльсіны, бы з свайго саду дзе-небудзь у Таскане.

Вяртаюся і не зачыняю за сабой гарэдзікі вароты, як веснічкі ў іхны апэльсінавы сад. Горад патыхне ў твар чадам, бы з гаража. У іх... вечар, думаю сабе, седзячы ў кватэры на восьмым паверсе, быццам гэта яны недзе ад мяне на другім канцы съвету. У горадзе няма вечара, той юлёўай смугі, адчуваеш толькі вечаровую золь. Мяне, пэўна, болей ня будзе вярэдзіць бясконцы зык съвярдзёлка наверсе ці збоку. Я разумею: чалавек захлынаеца ў сваёй кватэры-шчыліне, яму патрэбная прастора, ён няўцімна рушыць съяніну, а можа, і маю за адным разам.

Вечер заходзіў з аднаго боку, з другога — дзымухаў на высотнік, як на съвetchку, гасіў запозыненая агні. Позна, чую, спыніўся ліфт на пляцоўцы, пэўна, вярнуўся, прабачыўшы маю салодкую зраду, Дамавік, запахла куравам. І раптам тэлефонны званок: «Прабач, што позна, мыю дом з раніцы да вечара, прыбіраю і ня чую стомы, проста нейкі цуд!» Голос гаспадыні са Ждановічай набрынялы, ледзь пазнала, бы яна гаворыць са мной праз адчынене вакно, голас на-рэшце разъвіхнуўся — калі дом стаіць на зямлі, ён як звон. Яна гаварыла, гаварыла, дзівілася зь сябе, што ня ходзіць у інтэрнэт, не чытае звадлівия дзёньнікі, само, маўляў, адпала, як пераехала. Успамінала, што гата-вала бабуля ў вёсцы на съяданак, пляніуючы завесы ў сям'і старадаўнію завядзёнку, маўляў, дом на зямлі павінен мець глыбокую памяць, як і гаспадар.

Што да мяне, то я іншы раз, назіраючы, як ля крамы хлебазаводу вясковыя людзі нясуць у багажнік машины ахапкам пад самае падбародзідзе съвежы хлеб, хацела аднаго: таксама прыехала зь вёскі, накупляць гарачых боханаў, сесыці ў машину і... назад, дамоў. Адламаць па дарозе скарынку пахнющую, бы зь печы, з матчыных рук, і зъесьці ані з чым.

Дом у Ждановічах доўга не адпускаў, як за руку тримаў, хоць ты кідай усё і едзь да яго бяз дай прычыны. І спрайдзілася: да іх вярнуўся ад былога гаспадара сабака — па маіх сълядах, па маіх перадумках.

Пэўна, дом сам падбіраў сабе і гаспадароў, і сяброў, ня тое... Сабаку звалі Дамініка.

АЛЯКСЕЙ «KUZMICH» КАЛАШУК

МОЙ ТЭРМІН

Шэсьць дзён...
 Шэсьць кісельна-цягучых дзён і начэй,
 Поўных павольна бягучых сэкундаў. І думка: «Хутчэй!»
 Хутчэй бы... Шэсьць дзён.
 Час... Гэты суровы судзьдзя кінуў мяне ў астрог.
 І я сяджу на волі ў турме і смуга ў вачох.
 Шэсьць дзён... Хутчэй бы...
 Мне да цябе паўтары сотні гадзін.
 І ў кампаніі хмельных вясёлых сяброў я адзін.
 Бо мне сумаваць яшчэ шэсьць дзён.
 За каханыне съляпое мне наканаваны праклён:
 З каханынем без каханай. Аднаму. Шэсьць дзён.

ВІНЦЭНТ

***

Скончыўся час
 Ты сэрца крані
 Яно паліціць
 Да таго небакраю
 Дзе крыж за крыжком
 Зъмяніе крыж
 Дае кожная мара
 Кавалак раю
 Я ў жменю съвято
 І зямлю зьбіраю
 Каб выйсыці
 На шлях

ЮЗІК ДЗЕНІСЮК

Калі ствараў Пан Бог сусьвет,
 Спачатку было слова.
 І лік у зорак і плянет
 Ён вёў якойсьці мовай.
 Грузінскай — скажа вам грузін.
 Габрэй — што на іўрыце...
 Ня скажа беларус адзін.
 Ня будзе гаварыці.
 Імперскі прэс — прыгонны стрэс
 І глузд чужы ў галовах
 Вытрапіваюць з народа спрэс
 Аскепкі роднай мовы.

Ды не было з пачатку дзён
 Ніякіх моў ні нацый.
 Лік вёў Гаўрыла-маладзён —
 Арханёл-папарацы.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Удзельнікі ўсеэўрапейскай канфэрэнцыі каталіцкіх біскупаў, што прыйшла ў Менску, сустракаюцца зь мітрапалітам Філарэтам.

06

N.R.M., 2007

N.R.M. нібы разьвітваецца са слухачамі.

Новы альбом галоўных беларускіх рок-герояў, які зывіўся пасля пяцігадовага маўчання. Гэты дыск варта паслухаць хаяць б дзеля адной песні — «Менск і Мінск». Вольскі — майстра кранальных балядоў. Недзе раз на пяць год яму ўдаецца напісаць на праста песню-крычалку, а сапраўдны рок-гімн, які можа скарыць кожнага, незалежна ад узросту і музычных прыхильнасцяў. «Менск» выдатна ўпісваецца ў лягічны шэраг: «Бывай» — «Паветраны шар» — «Маё пакален’не». Гэтым дыскам N.R.M. нібы падсумоўвае 13-гадовую кар’еру. «Ніколі» адсылае нас да «Дому культуры», «Сталінград» да «Трох чарапахаў», «Свабоды глыток» да «Пашпарту», а «Гім рок-н-рольшчыка» (10) на агул да «мроеўскіх» часоў. Песня пра бел-чырвона-белую лодку сымбалізуе апошні па часе этап разьвіцця, калі няпроста вызначыць — N.R.M. гэта, ZET ці то «Крамбамбуля». У кожнай другой песні сустракаем музычнае самацытаваныне, што на можа на съведчыць пра крызыс у гурце. Некаторыя песні падаюцца надта ўжо высмактанымі з пальца. У адрозненіне ад пералічаных ранейшых альбомаў, гэты не адбудаваны канцептуальны: «06» праста выглядае на складанку песень апошніх год розных па настрою, тэматыцы. У адной песні Вольскі рабе: «Пайшоў на фіг, сука», — у другой хор дзетак выводзіць: «Мама, тата, я люблю неба, сонца і зямлю». Зы сюрпрызаў альбому — нарэшце далі засыпываць аўтару шматлікіх «энэрэмайскіх» гітоў — бубначу Алезісу Дземідовічу, які выдаючы на зацятага панка хрыплаватым голасам зацягвае: «Уеду я ў Кітай, у паднябесны рай».

Жыцьцесцьцяўрдальных песен на дыску нямала, але за дзяжурнымі фразамі пра тое, што «усё роўна мы пераможам», крыеца нейкая туга. Падаецца, што настрой альбому вызначае якраз не «Гадзючнік», а «Толькі для цябе», у якой N.R.M. нібы разьвітваецца са слухачамі.

Кіно

beZ bileta,
West Records,
2007

«Я — ромашка, я — ромашка, порвалась моя тельняшка»

Адна з самых яркіх беларускіх камандаў пачатку новага стагоддзя канчатковая пазбавілася фолк-рокавага налёту і паклала ў кут прымочки для электрагітары, каб запісаць ціхен’кі поп-альбом. Сёння «beZ bileta» — цалкам расейскамоўны поп-рок праект, стыль якога вызначае песня з гэтага дыску пад назвай «Такія павольныя»: альбом — цягучы, настрой — лірычны, песні — пранізаныя «трагічнымі» клявішнымі. Зрэшты, не паўсюль пяеца пра дажджы, сны, мары і аватары. У «Песні Артыста» Віталік іранізуе зы сябе: «За апошнія паўгоду не-фігова апапсеў, калі такую фігню запеў». Фігня — не фігня, але песні гэтыя — на рэдкага аматара. Яны на першы погляд немудрагелістыя, але пры гэтым перапоўненыя вобразамі, які на кожны здольны ўспрыняць. Вам, да прыкладу, падабаецца такая «мантра»: «Я — ромашка, я — ромашка, порвалась моя тельняшка»? У «Кіно» сумяшчаюцца два пачаткі Віталіка — абыякавага да ўсяго блазна і тонкага лірыка, які здольны напісаць сапраўдную пачуцьцёвую песню («Месца для цябе» якраз з такіх). Некаторыя творы можна скарыстаць для музычнага аздаблення якога студэнцкага сэрыялу. Ад астатніх беларускіх поп-рок праектаў «beZ bileta»

рэзьніць большая тэкставая заглыбленасьць — штампаў і агульшчыны ў іх значна меней. У літоўцаў — Мамантавас, у расейцаў — Барзоў, а ў нас няхай будзе Віталік Артыст.

Urbanoid

Atlantica, West Records, 2007

«Atlantica» перастала нагадваць «Modern Tolking».

Другі поўнафарматны альбом ад самага пасьпяховага ангельскамоўнага праекту зь Беларусі. Адаслаўшы другога вакаліста рэкламаваць «Вэлкам», прадусары запрасілі двух новых удзельнікаў, у выніку «Atlantica» перастала нагадваць «Modern Tolking». Іх альбом гучыць досыць прыстойна. Апакаліптычны пачатак пераходзіць у цудоўную гітарную баляду «Flowers» (грае Сяргей Анцішын). Загалоўная «Urbanoid» з прэтэнзіяй на ўзорны электра-поп. Яны зусім не глядзяць у бок Рэсеi, аўтарытэты для іх, відаць з усяго, Дэвід Боўi пачатку 80-х, Kraftwerk, піянэр тэхна DJ Bobo і, натуральна, «дэпешы».

Звычайна, калі беларускія поп-артысты бяруцца за стварэн’не ангельскамоўных гітоў, выходзіць зусім ужо ніякавата: «беларускасць» выдаюць найперш пустыя безгустоўныя аранжыроўкі. «Atlantica» пазыцыяніяе сябе па-за займшэлай беларускай эстрадай і ўсімі сіламі намагаеца паказаць сваю «эўрапейскасць» (зводзілі матэрыял на ангельскай студыі). Няхай не заўжды атрымліваеца — шэраваты голас вакаліста і тупаваты біт у некаторых трэках надта ўжо напружваюць, але ёсьць і цікавыя прыдумкі (як французская вэрсія «Alpha et Omega»). «Atlantica» выконвае поп-музыку для заможных і адукаўаных, але не для съядомых і прасунутых.

Сяргей Будкін

Пілігрымка ў Будслаў

Фото: Дарья Шишкова

27 чэрвень зь Менску ў Будслаў, у Нацыянальны санктуарый Маці Божай Будславскай, выпраўляюцца пілігрымы.

Усім ахвотным узяць удзел трэба запісацца ў закрыстыі Катэдральнага касьцёлу (пл. Свабоды, 9).

Унёсак удзельніка на арганізацыйныя выдаткі — 15 тыс. рублёў.

Арганізацыйная сустрэча з пілігрымамі адбудзецца 24 чэрвень ў Катэдры пасля святой Імшы а 18.30.

ІМПРЭЗА

Беларускі фестываль у ЗША

Беларуская праваслаўная царква Св. Эўфрасініі Полацкай у Саўт Рыверы, Нью-Джэрсі, запрашае на святыканье паводле беларускіх традыцый. **23 чэрвень** парад фіяльны камітэт ладзіць восьмы Беларускі Фестываль. **Імпрэза будзе праходзіць ад**

11-й гадзіны раніцы да 8-й вечара ў царкоўным парку і залі.

Будуць гучыць беларускія мэлёдыі і прадавацца сувязі. Кожны здолей пакаштаваць смачных страваў. **Фестываль адбудзеца на глядзячы на надвор’е** — «Ці сонца, ці даждж!»

КАНЦЭРТ

«Жыгімонт Ваза»

26 чэрвень ў менскім клубе «Стэп» (вул. Прытыцкага, 62) заграе гурт «югімонт VAZA». Чакаецца таксама ўдзел гуртоў: BN; Indra, S.D.M.

Даведкі праз тэлефоны: 649-08-88, 766-24-25

Што будзе ў Будзе

Програма фэсту

1 ліпеня

Ад 14.00 — сустрэча і прывітаньне пілігрымаў

16.00 — сустрэча міжнароднай воднай пілігрымкі і гісторычнага крыжа.

17.00 — сьв. Імша (служаць айцы бэрнардыны).

18.00 — сьв. Імша для пілігрымаў з Віцебскай дыяцэзіі (служыць біскуп Казімір Вялікаселец; съпэў — пілігрымы).

20.00 — сьв. Імша для пілігрымаў з Менска-Магілёўскай архідыяцэзіі (съпэў — пілігрымы).

22.00 — Нешпары пра Найсьвяцейшую Панню Марыю

23.00 — Акафіст Найсьвяцейшай Панне Марыі (съпэў — хор Грэка-Каталіцкай Царквы).

2 ліпеня

0.00 — працэсія са сьвечкамі і ўрачыстая сьв. Імша (служыць біскуп Уладзіслаў Блін; съпэў — хор «Залатая Горка»).

Ад 2.00 — моладзеўца малітойнае чуванье (пляц перад базылікай).

2.00 — Боская літургія паводле ўсходняга абраду (перад абразом Маці Божай).

4.00 — адараваніе Найсьвяцейшага Сакрамэнту (у базыліцы).

5.30 — «Гадзінкі» да Маці Божай.

6.00 — сьв. Імша (перад абразом Маці Божай).

7.00 — сьвяты Ружанец.

8.00 — сьв. Імша (служыць новапрэзьбітары; съпэў — хор «Polonez»).

10.30 — выстаўленне Найсьвяцейшага Сакрамэнту, літанія да Маці Божай, працэсія, бағаслаўленне Найсьвяцейшым Сакраментам.

12.00 — урачыстая сьв. Імша (служыць каталіцкія біскупы Беларусі разам з Апостальскім Нунцыем арцыбіскупам Марцінам Відавічам; съпэў — хор «Gloria»). На заканчэнні Імшы — гімн Te Deum.

Інфармацыю пра Санктуарый Маці Божай Будславскай можна знайсці на старонцы <http://budslau.catholic.by>

T.: (01797) 3-13-73,
e-mail: budslau@catholic.by
<http://www.catholic.by>

Купальле

...над Нёмнам

30 чэрвяня «Рух «За Свабоду» ладзіць непадалёк ад Горадні традыцыйнае беларускае Купальле. Даведкі па т.: (029) 133-87-17 (Эдуард), (029) 788-31-63 (Андрэй), zasvabodu.hrodna@gmail.com.

...у Ляўках

У ноч з 7 на 8 ліпеня ў Купалаўскіх мясцінах на Аршаншчыне пройдзе ноч вольнай беларускай паэзіі. Вершы, песні, проза і дыскусіі — ля вогнішча на беразе Дняпра побач з музэем у Ляўках.

...у «Рэактары»

25 чэрвяня ў клубе «Рэактар» (В. Харужай, 29) адбудзеца і ты міжнародны купальскі паган-фольк фест «Купальскае Кола». Бярэць удзел ТНІН СОНЬЦЯ з Украіны, ALKONOST з Расеі, ZNICH, LITVINTROLL, ЛЮТОВЕРЬЕ, ПЯРЭВАРАТЕНЬ з Беларусі. **Пачатак а 18-й.**

...з Ірынай Дарафеевай

22 чэрвяня ў Мірскім замку пачненца трохдзённы фэстываль. У першы вечар будзе гучыць клясычная музыка ад аркестру Тэатру опэры. Пасля гэтага выступіць ансамбль «Верась» ва ўсіх сваіх складах розных часоў.

23 чэрвяня музычная імпрэза распачненца канцэртам «Харашак», пазней будзе «Дыскатэка — 80-х».

24 чэрвяня — «Песні году Беларусі». Імёны ўдзельнікаў вы-

PHOTO BY MEDIANET

значаюцца паводле рэйтынга FM-станцый.

Ну, і ўрэшце — шоў «Купальле Ірыны Дарафеевай. Фэстываль стыхій».

Пачатак канцэртаў — а 21.30 і 23.30.

...у Лёндане

Святкаваныне Купальля ў Лёндане адбудзеца ў суботу 23 чэрвяня. **Пачненца а 17-й у капліцы Св. Пятра і Паўла** (на parry Holden Road i Holden Avenue), і працягненца а 17.30 у садзе Беларускага культурнага і рэлігійнага цэнтра (39 Holden Road, London N12). Чакаюцца песні,

скокі праз вогнішча і іншыя традыцыйныя імпрэзы і дзеі.

Усе ўніскі ў выглядзе ежы (салату, мяса ці то выпечкі і інш.) і пітва вітаюцца. А таксама кветкі для купальскіх вянкоў. **Вечар закончыцца прыкладна а 22-й.**

...у ЗША

Нью-Ёркія беларусы будуць святкаваць Купальле 22—24 чэрвяня на тэрыторыі Ward Pound Ridge ў Cross River, NY. Транспарт: Цягніком са станцыі Grand Central да прыпынку Katonah. Эта прыкладна гадзіна язды цягніком ад Мангетану на Metro North, Harlem Line.

Кантакты: Пётра і Алена Рыжыя: LenaBelarus@aol.com

...у Вэнтспілсе

У Вэнтспілсе (Латвія) з 30 чэрвяня да 1 ліпеня — Дні беларускай культуры. Тэматыка. Дзён — «Ад Ліга да Купальы», галоўная мэта — пазнаёміць жыхароў і гасцей Вэнтспілсу з найпрыгажэйшымі традыцыямі святкаваныя Купальля ў беларусаў. Гасціцам, апрача ўдзелу ў Купальных гуляннях, які адбудзецца 1 ліпеня ў Прыморскім Музее, прапануеца даць асобны канцэрт на адной з адкрытых пляцовак Вэнтспілсу ў суботу, 30 чэрвяня.

АЗІЯЦКАЯ ЭРОТЫКА, БРЫТАНСКАЯ КАМЭДЫЯ І РАСЕЙСКАЯ ПРЫПАВЕСЬЦЬ

Час (Shi gan / Time)

Паўднёвая Карэя — Японія, 2006, каляровы, 97 хв.

Рэжысэр: Кім Кі Дук

Ролі выконваюць: Юнг-Ву Ха, Джы Юн Парк, Ёнг-Хва Се

Жанр: Мэдыйтатыўная мэліядрама

Адзнака: 6 (з 10)

Каб не згубіць свайго хлопца, раўнівая герайні рабіць плястычную апэрацыю. Але ціпер паміж ёю і любым стаіць... яна сама, якой была да апэрацыі.

Клясычная мэліядрама патрабуе, каб былі за-каханыя героі — і былі мярзотнікі, якія ствараюць палюбоўнікам перашкоды. Але, калі сацыяльныя бар'еры руйнуюцца, нягоднікі гінуць, няроўнасць касуеца, то адну перашкоду аніводнай закаханай пары абмінуць немагчыма. Гэтая перашкода — час. Пакрысе пачуцьці сыцішваюцца, каханне вязнене ў побыце, а твар любай — надакувчае.

Герайні «Часу» радыкальна вырашае гэтую

КІНАФАРМАТ «4x4»

праблему — пад наожом плястычнага хірурга. Але страхі толькі нарастаюць, і рэўнасьць становіца невыноснай.

Не хачу спаць адна (Hei yan quan)

Тайвань — Кітай — Францыя — Малайзія, 2006, каляровы, 115 хв.

Рэжысэр: Цай Мін-Лянь

Ролі выконваюць: Кан Шэн Лі, Норман Атун, Шыан-Чун Чэн, Перла Чуа

Жанр: Драма

Кітайская бядомнага абрабавалі й зьбілі. Працоўнія з Бангладэш пашкадавалі яго, забралі да дому. Пакуль герой у коме, жанчына абмывае яго — і сыпіць побач. Да адмысловага любоўнага трохкуніка: жонка, муж, хворы — далаuchaеща яшчэ адна герайні і яшчэ адзін хворы...

Тайскі рэжысэр Цай Мін-Лянь, які праравакаваў публіку артпартнаграфічным «Капрызным вобла-кам» (прыз Берлінскага кінафесту) — любіць рыгыкоўня ўсімі й няспешліва-прагнено атмасферу кадру. Карціна — для асобных гледачоў.

Трыстрям Шэндзі: гісторыя пеўніка й бычка (A Cock and Bull Story)

Вялікабрытанія, 2007, каляровы, 94 хв.

Рэжысэр: Майлік Уінтэрботам

Ролі выконваюць: Стыў Куган, Роб

Брайдан, Кілі Гоўз, Шырлі Гэндэрсан, Рэйманд Уорынг

Жанр: Камэдый

Трыстрям Шэндзі распавядае пра сваё жыццё, але ягоны расповед увесе час удакладняеца сваёкамі й знаёмымі. Дры асьтэнт рэжысэра абавішчае пра канец працоўнага дня...

Рэжысэр Уінтэрботам адштурхоўваеца ад кнігі Лоўрэнса Стэрна, але ў яго рэжысуры клясычны раман выхавання становіца камэдыйя...

Маяк

Расея, 2006, каляровы, 80 хв.

Рэжысэрка: Марыя Саакян

Ролі выконваюць: Міхаіл Багдасароў, Сафіко Чыўэрэлі, Сос Саркісян, Сяргей Даніэлян

Жанр: Драма-прыпавесьць

Лена нарадзілася ў каўкаскім гарадку, а шчасцьце паехала шукаць у Москву. Але дома распачалаася вайна — і Лена вярнулася, каб дапамагчы бабулі з дзядзулем. Гераіна трапіла ў пастку: цягнікі на ходзяць, выехаць немагчыма. Застаеца вяртацца да сябе самой...

Фільмы і кінафармату дэманструюцца з 21 да 24 чэрвяня ў кінатэатрах: «Аўдора», «Мір», «Цэнтрыальны», «Перамога».

Андрэй Расінскі

Літаратурны сшытак «НН»

чэрвень 2007

Сыцяпан Дзін-Дзілевіч. «Купальле»	22
Юры Юркавец. «Сусьветны вулей, альбо Ўводзіны ў кансьпіралёгію»	24
Уладзімер Някляеў. «Знакі прыпынку»	25
Марыя Вайцяшонак. «Навасельле ў Ждановічах»	26

год паэзіі

Аляксей «Kuzmich» Калашук. Мой тэрмін	28
Вінцэнт. «Скончыўся час...»	28
Юзік Дзенісюк. «Калі ствараў Пан Бог сусъвет...»	28

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМІ

Што вы, хлопцы, пахмурнелі,
Як каго вы пахавалі?
Ці няшчасыця вас здалелі,
Ці вас думкі спанавалі?

Плюньце, хлопцы! Зас্পявайма,
Аж каб вокны задрыжалі!
Ва ўсе грудзі загружайма,
Каб усе думкі паўцякалі!

Ці ж мы будзем вечна гнуцца,
Апускаць у нядолі руکі?
Няхай сълёзы больш ня лъюцца!
Няхай нас ня знаюць мукі!

За работу жыва, жыва!
Каб нас доля не кідала,
Каб ня сохла наша ніва,
Каб нуда нас не чапала.

Якуб Колас
«Наша Ніва». №24. 1907

А ТЫ ПАДПІШЫСЯ!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву»,
проста паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас.
Адначасова Рэдакцыя звязвятаеца з просьбай
ахвяраваць на выданье. Дэталі — **старонка 17.**

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ШПАЦЫРЫ

А 18 гадзіне шточачьвер у Віцебску беларускамоўны шпациры ў навакольні Дабравешчанскаі царквы. Калі ласка, шпацируйце на эдароўе ды гаварыце па-беларуску, колькі душа просіць!

КАНТАКТЫ

Сабака-Балабака, трымайся, дыхай, вер.
Любой мацнейшая за роспач. Молімся за цябе
Твае сабры

КНІГІ

Праланую кнігі: Ткачоў «Замкі і людзі», Ластоўскі «Кароткая гісторыя Беларусі», Гуревич «Древний Новогрудок», «Беларускі кнігазбор»: Каліноўскі, Гётэ, Жылка, Міцкевіч, Летапісы, хронікі, Баршчёўскі, Ажэшка, Ельскі, Пяткевіч ды іншыя. Т.: 753-70-05

Абмен культуралагічнай інфармацыяй, кнігамі. Дашло сьліпі праланоў. Канферэнцыі, літаратурныя вечарыны, выдавецкія праекты. Ад Вас — капэрта са зваротным адрасам. а/с 195, 220030, Менск. alesknigi@mail.ru

ПРАЦА

Якасна выканана пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры, мове. Звязвятаца загадзя. Т.: (029) 101-03-24. Юрась.

Якасны набор, рэдагаваныя тэкстаў на беларускай мове. Звязвятаца загадзя. Т.: (029) 101-03-24. Юрась

Дзяўчына-філялягіня шукае любую працу, звязаную з тэкстамі. Вялікія вопыты працы. Т.: 174-98-91

ТАМАДА

24 жніўня адбудзеца вясельле з нагоды шлюбу. Патрэбны добры тамада. Разгледзім усе прановы. Т.: 307-22-15 (Арцём), 119-84-66 (Ірина)

ПАКОЙ

Дзяўце дзяўчыны здымуць пакой у Менску. Т.: (029) 798-03-42. Наталя

СЯБРОЎСКІЯ ПАДАРОЖКІ

Зыміцер Касцяпіровіч запрашае ў падарожжа 22—25 чэрвеня: Львоў і замкі. 13—16 ліпеня: Грунвальд—Мальбарт—Ганьск. Т.: 292-54-58; 622-57-20; 509-12-16

У НУМАРЫ

Пілігрымка ў Будслаў

Стартуе 27 чэрвеня ад
Катэдры... Старонка 30.

Купальская афіша

Ад Нёмана да Мангэтана.
Старонка 31.

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,

У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

шэф-рэдактар Андрэй Дынько

галоўны рэдактар Андрэй Скурко

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

заснавальнік Місцовых фондаў выдання газеты «Наша Ніва»

выдавец Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы»

адрес для допісаў:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам

A2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва беларускі Дом друку». Менск, пр.

Ф.Скарыны, 79. Радакцыя не насе адказнасці за зъвест рэкламных абвестак.

Кошт свободны. Гасцінічныя абвесткі выдаюцца ў звязку з выданнем №581

ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Юрайдичны адрас: 220 010, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р

3012206280014 ў МГДАТ «Белінвестбанка». Менск, код 764.

Наклад 2239. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 20.06.2007.

Замова № 3367. Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.